

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Mielikuvani päihteistä – kortit

Vuorovaikutus ja virittävä valistus ehkäisevän päihde-
työn menetelmänä

Tea Junikka

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön ko (210 op)

huhtikuu / 2014

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Tea Junikka	Sivumäärä 53 ja 8 liitesivua
Työn nimi Mielikuvani päihteistä – kortit. Vuorovaikutus ja virittävä valistus ehkäisevän päihdetyön menetelmänä	
Ohjaava(t) opettaja(t) Sanna Lukkarinen	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja YAD Youth Against Drugs ry, Janne Paananen	
Tiivistelmä <p>Tässä toiminnallisessa opinnäytetyössä arvioin ja kehitän ehkäisevän huumetyön jo pilotoituja menetelmäkortteja. Tavoitteena oli tuotteistaa järjestölle kolmannet menetelmäkortit graafista suunnittelua ja painoa vaille valmiiksi tuotteeksi.</p> <p>Työssä on tutkittu ja arvioitu menetelmäkorttien toimivuutta eri ryhmätilanteissa, eri kohderyhmien kanssa, sekä tämän perusteella luotu ohjeistus korttien käyttöön. Teoriapohjassa käsittelen ehkäisevää päihdetyötä ja sen muotoja ja laatutehtäviä, sekä ajankohtaisia päihteiden käyttöön liittyviä tutkimuksia.</p> <p>Ehkäisevää päihdetyötä toteutetaan sosiaali- ja terveydenhuollossa, nuorisotyössä, kouluissa, oppilaitoksissa, seurakunnissa ja eri järjestöissä. Opinnäytetyöstä muodostunutta menetelmää voidaan käyttää kaikissa näissä toimijoissa. Työ tuo lisäarvoa ehkäisevän päihdetyön menetelmiin uudella tyylillä, jossa ohjaajaa ei käytännössä ole. Työtä voidaan hyödyntää samankaltaisissa tutkimuksissa, joissa pääpaino on ehkäisevässä päihdetyössä ja menetelmän arvioinnissa.</p> <p>Menetelmäkorttien toimintatyyliä keskitytään ehkäisevän päihdetyön tekemiseen vuorovaikutuksen kautta, nuoria osallistaen, joten virittävän valistuksen menetelmä on vahvasti esillä.</p> <p>Opinnäytetyön tilaajana toimi YAD Youth Against Drugs ry. Opinnäytetyö toimi yhtenä tutkimuksena heidän tavoitteensa täyttämiseksi luoda uusia testattuja ja tutkittuja päihdekasvatusmenetelmiä nuorten parissa työskentelevien ammattilaisten käyttöön.</p> <p>Menetelmän arvioinnissa käytän tapaustutkimusta. Aineiston keruussa käytän perusmenetelmiä, eli omaa havainnointia sekä arviointilomakkeita. Ehkäisevän huumetyön selvittämisessä käytän teema-haastattelua.</p>	
Asiasanat ehkäisevä päihdetyö, menetelmät, järjestötoiminta	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Degree programme in civic activities and youth work

ABSTRACT

Author Tea Junikka	Number of Pages 53 + 8 app. pages
Title My mental image about the intoxicant - cards. Interaction and activating enlightenment as a method of preventing intoxicant work	
Supervisor(s) Sanna Lukkarinen	
Subscriber and/or Mentor YAD Youth Against Drugs ry, Janne Paananen	
Abstract <p>In this thesis I evaluate and develop already piloted theme cards for preventive drug work. The main object was to create and develop third set of cards ready for use for the organization.</p> <p>In this written report are created written instructions for using these cards. The instructions are based on a case study that was produced by testing the cards with different groups and settings. The theoretical background is based on preventive intoxicant work, its different types and also by current studies about drug use.</p> <p>Preventive intoxicant work is carried out in many fields of social work, in schools, in conceptions and in different organizations. The method developed in this thesis can be used by all these operators. This thesis brings new kind of value to methods in preventive intoxicant work in surroundings in which guidance isn't consistent. This work can be used in same kind of studies in which the main focus is on preventive intoxicant work and its evaluation.</p> <p>These cards are designed to be used interactively with youth as a method for preventive intoxicant work. This way enlightenment is coming to youth more intensively.</p> <p>The thesis was ordered by an organization called YAD Youth Against Drugs ry. They use this thesis as a help in fulfilling their goal of creating new and tested methods for preventing intoxicant work.</p> <p>In this method case study is used as the evaluation tool. In collecting the necessary data are used own observation and evaluation forms gathered from the test subjects. In examining preventive intoxicant work interviews are used as a method of gathering information.</p>	
Keywords preventing intoxicant work, methods, organizational activities,	

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	5
2 YAD YOUTH AGAINST DRUGS RY	7
2.1 Kehittämisprojektit	9
2.2 Ehkäisevä huumetyö YAD:n toimintamallina	10
2.3 YAD:n ehkäisevän huumetyön menetelmäkortit	11
3 EHKÄISEVÄ PÄIHDETYÖ	12
3.1 Ehkäisevän päihdetyön tasot	14
3.2 Suojaavat- ja riskitekijät nuorten elämässä	16
3.3 Työtä ohjaavat lait	18
3.4 Laatuksiteerit ehkäisevälle päihdetyölle	20
4 PÄIHTEET JA NUORTEN PÄIHTEIDEN KÄYTTÖ	25
5 TUOTOS	31
5.1 Tarve ja tavoitteet	32
5.2 Prosessi	32
5.3 Tuotteen arviointi ja arvioinnin tulokset	35
5.3.1 Nuorten taidetyöpajalla tapahtunut arviointi	37
5.3.2 Jämsän ammattiopistolla tapahtunut arviointi	40
5.3.3 Jämsän ohjaajan palaute	44
6 OMA OPPI	45
6.1 Prosessin oppi	46
LÄHTEET	49
LIITTEET	54
Liite 1. Teemahaastattelun kyselyrunko	55
Liite 2. Argumenttikortit	56
Liite 3. Mielikuvani päihteistä –korttien ohjeistus	57
Liite 4. Taidetyöpajan nuorten palautelomake	59
Liite 5. Jämsän nuorten arviointilomake	60
Liite 6. Jämsän ohjaajan arviointilomake	61

1. JOHDANTO

Ehkäisevä päihdetyö on päihdetyön yksi muoto, jota toteutetaan yleisimmin nuorten, tai nuorten aikuisten parissa. Opinnäytetyöni sisällöllä lisään ammattialalle käyttöön tutkimustietoa Mielikuvani päihteistä -korteista. Menetelmäkortit on jo olemassa oleviin YAD Youth Against Drugs ry:n menetelmäkortteihin verrattuna hieman eri näkökulmaiset nuorten itsensä toteutettavuuden kannalta. Menetelmää käytettäessä voidaan siis puhua täysin osallistavasta menetelmästä, jota käytetään vuorovaikutuksen keinoin.

Työ on tehty YAD Youth Against Drugs ry:n tilauksesta ja tavoitteena oli arvioida ja kehittää heidän luomiansa menetelmäkortteja graafista ulkoasua ja painoa vaille valmiiksi tuotteeksi. Tarkempi arvioinnin ja tutkimisen tavoite oli etsiä korteille sopiva kohderyhmä ja luoda korttien käytölle sopiva ohjeistus. Olen ollut järjestön toiminnassa vuosia sitten ja tehnyt opiskelujeni aikana heille kaksi harjoittelua, joten kyseessä oli tuttu järjestö ja aihe (ehkäisevä päihdetyö ja sen kehittäminen) lähellä sydäntäni. Ajatus olla mukana luomassa alalle jotakin uutta houkutti ja motivoi.

Toiminnallisessa osuudessa toteutin kaksi arviointitilannetta menetelmäkorteilla, joista toisen toteutin Jyväskylän nuorten taidetyöpajalla ja toisen Jämsän ammattiopiston nuoriso- ja vapaa-ajanohjauksen opiskelijoilla. Työssä analysoin ja huomioin arviointitilanteita tuotteen ohjeistuksen ja toimivuuden kannalta, sekä tiedostaen menetelmäkorttien, sekä oman toimintani heikkoudet. Oman havainnoinnin lisäksi keräsin kohdehenkilöiltä arvioinnit palautelomakkeiden avulla, joissa keskityin menetelmän tuomiin ajatuksiin, sujuvuuteen ja merkitykseen ammattialalla.

Tietojeni mukaan nuorisoalalla käytettävät menetelmät ovat edelleen ”lääkeruiskumallisia”, joissa päätehtävä on ohjaajalla ja osallistujat ovat ohjattavia, vaikka tutkimusten valossakin on todettu tämä heikoksi tavaksi toimia. Kehittäessäni menetelmää pyrin poistamaan ohjaajan merkityksen kokonaan ja tuomaan esille yleiseen mielipiteeseen vaikuttavuuden nuorten vertaisoppimisen kautta.

Lisäksi tein teemahaastattelun järjestön toiminnanjohtajalle liittyen ehkäisevään huumeuhoon, koska tällaisesta työstä on hyvin niukasti teoriatieta kirjallisuudessa ja halusin tietää tämän työn tarkoituksen nimenomaiselle järjestölle. Haastattelu tuo lisäinformaatiota järjestön toimintaan liittyen.

Virallisesti ehkäisevän päihdetyön alle kuuluisivat myös toiminnalliset riippuvuudet, kuten peliriippuvuus, mutta työni rajaamiseksi ja selkiyttämiseksi, jätän nämä asiat kokonaan pois keskittyen nuorten kanssa tehtävään ehkäisevään päihdetyöhön. Työssä voisi esitellä menetelmässä valittuina olevia päihdeaineita, mutta en nähnyt sitä työn merkityksen kannalta niin tärkeäksi kuin huumeiden käytön tilastojen avaamista, joka avaa menetelmään valittujen päihdeiden taustaa nuorten käyttökokemusten myötä.

Teoriaosuudessa keskityn ehkäisevän päihdetyön käsitteen avaamiseen. Selvennän sen tasoja, sitä ohjaavia lakeja ja uusia laatutehtäviä, sekä tutkimustietoa nuorten tämänhetkisestä päihdeiden käytöstä.

Koska päihdetyö ja ehkäisevä päihdetyö on hankala ja laaja-alainen käsite, avaan tässä työssä käytettävää termistöä hieman. Termistö perehdyttää aiheeseen, sekä helpottaa tekstin ymmärrettävyyttä ja luettavuutta.

Päihde sanalla katan työssäni alkoholin, tupakan ja huumausaineet. Myös päihtymystarkoituksessa käytetyt lääkkeet, liuottimet ja muut aineet kuuluvat päihdeisiin. (THL, 2014.) Päihdeiden yhteinen piirre on keskushermostovaikutus, joka saa aikaiseksi psyykkisen kokemuksen, päihtymyksen. Päihdeiden vaikutuksista voi seurata riippuvuus, jonka mahdollisuus riippuu henkilön luonteesta, aineesta sekä yksilöllisestä alttiudesta. (Soikkeli 2002, 14.)

Huumausaineella tarkoitan Sosiaali- ja terveysministeriön määrittelemiä ja päättämiä huumausaineita sekä ylläpitämää listaa näistä aineista. Yleiskielessä huumausaineena pidetään mitä tahansa päihdyttävää tai huumaavaa ainetta paitsi alkoholia ja tupakkaa.

(Huume)valistus on viestinnän keinoin tapahtuvaa huumeiden käytön ja sen aiheuttamien haittojen ehkäisyä ja näin osa ehkäisevää päihdetyötä. Valistus- sanalla on huono maine ja joillekin kuulijoille se saa aikaiseksi mielikuvan, jossa ”valistaja” yksipuolisesti kertoo ja opettaa omat mielipiteensä ja vinkkinsä kohderyhmälle, keskustelematta heidän kanssaan. Tässä työssä valistus- sanaa käytetään vain tietyissä yhteyksissä, joissa kasvatus- sana ei ole korrekti, kuten kannabisvalistus vs. kannabiskasvatus, vaan muokkaa sisällön tarkoituksen täysin erilaiseksi.

Päihdetyö kuuluu osana kuntien sosiaali- ja terveydenhuoltoon. Sitä tehdään hyvinvointityönä, jota tekevät useat toimijat. Päihdetyötä tehdään myös nuorisotyössä, kulttuuri- ja vapaa-ajan toiminnassa, oppilaitoksissa sekä elinkeinoelämässä. Kolmannen sektorin toimijoilla on itse määritellyt tehtävänsä päihdetyön parissa. Päihdetyö kattaa kaiken siihen liittyvän alleen, eli ehkäisevä päihdetyö on yksi päihdetyön alamuoto.

PÄIHDETYÖ		
EHKÄISEVÄ PÄIHDETYÖ	KORJAAVA PÄIHDETYÖ	
YLEINEN EHKÄISY	RISKIEHKÄISY	PÄIHDEHOITO

Kuvasta selviää päihdetyön peruskäsitteitä. Päihdetyö jaetaan karkeasti ehkäisevään ja korjaavaan päihdetyöhön. Käytännössä työmuotoina käytetään yleisen ehkäisyn, riskiehkäisyn sekä päihdehoidon työmuotoja. (Pylkkänen & Viitanen & Vuohelainen 2009, 9.)

2 YAD YOUTH AGAINST DRUGS RY

YAD Youthg Against Drugs ry, eli YAD on valtakunnallinen, pitkään (vuodesta 1988) toiminut nuorisojärjestö, joka perustuu vapaaehtoistoimintaan. Järjestön tavoitteena on ehkäistä huumeiden käyttöä sekä ehkäistä päihdehaittoja ehkäisevän huumeiden käytön kautta. Kohderyhmänä järjestöllä on 13-35 vuotiaat nuoret ja nuoret aikuiset. (Paananen 2012, 6-8.)

YAD painottaa toimissaan huumetyötä tavallisen päihdetyön sijaan, vaikka toiminnan sisältö sivuaa myös alkoholia ja tupakkaa. Tunnetuin ja näkyvin YAD:n työmuodoista on festarityö, jossa järjestön vapaaehtoiset kiertävät festareilla keskustelemassa huumeista. (Paananen 2012, 6-8.)

YAD:n toiminta jakautuu tietoon, tukeen ja toimintaan. Järjestön tuottama huumetietous perustuu mahdollisimman luotettavaan tietoon huumeista ja niiden ilmiöistä. Tukitoiminnassa tuotetaan tukimuotoja entisille narkomaaneille sekä yhteisöllistä vertaistukea vapaaehtoisten avulla. YAD järjestää moninaista päihteetöntä toimintaa; leirejä, tapaamisia, huumetietoutteen liittyviä koulutuksia sekä tapahtumissa olevia infopisteitä. Kaikessa toiminnassa järjestö pyrkii pitämään huumeettoman elämän imagon houkuttelevana. (Paananen 2012, 6-8.)

Huumetyötä YAD toteuttaa vertaisvaikuttamisen kautta. Järjestö on ainoa huumetyötä tekevä järjestö, joka pystyy toteuttamaan täysin vapaaehtoisten määrän avulla vertaisvaikuttamisen periaatteet toiminnassaan. (Mt., 6-8.) Nuoret itse ovat parhaita vertaisvaikuttajia, sekä nuoruuden asiantuntijota. Keskeinen toiminnan tuotos on nuorten vertaisvaikuttaminen heidän kaveripiireissään ja sosiaalisissa ympäristöissään. Järjestö tarjoaa tähän toimintaan nuorille vapaaehtoisille työkaluja koulutuksissaan. Myös materiaalien ja toimintojen suunnittelussa vapaaehtoiset ovat keskeisessä asemassa, jotta tieto ja tuotteet ovat nuorten silmissä ajankohtaista ja uskottavaa. (Pohjonen 2012, 95-96.)

YAD Youth Against Drugs ry:n keskustoimisto on Jyväskylässä, jossa työskentelevät toiminnanjohtaja, järjestösihteeri, ehkäisevän huumetyön suunnittelija, tiedottaja ja street team -projektityöntekijä. Järjestön toimintaa on myös tampereella, jossa on tällä hetkellä yksi ehkäisevän huumetyön suunnittelija ja oppisopimustyöntekijä sekä kehitysprojekti kokemusasiantuntijuus ehkäisevässä huumetyössä. Näiden lisäksi järjestöllä on säännöllisesti siviilipalvelusmiehiä sekä yhdyskuntapalvelijoita toiminnassa mukana. YAD:lla on myös kuusi paikallisosastoa, jotka toimivat täysin vapaaehtoisten nuorten ehdoilla ja ideoilla. Paikallisosastoissa vapaaehtoisia aktiivisia nuoria oli vuonna 2013 41 henkilöä (Hippinen 2014).

Rahoituksen YAD saa raha-automaattiyhdistykseltä (RAY). RAY:n toiminta-avustus on tarkoitettu järjestön perustoimintaan (Raha-automaattiyhdistys 2014). Avustusta haetaan vuosittain budjetin mukaisesti ja raportoidaan edellisen vuoden toiminta. Lisäksi YAD myy tuotteitaan (menetelmäkortteja, kalentereita...) sekä hakee eri säätiöiltä avustuksia eri toimintoihin ja tuotteisiin. Paikallisosastot saavat tukensa YAD:n rahoituksesta sekä hakemalla paikkakuntaakohtaisesti kunnalta avustusta. Tällä hetkellä käynnissä olevat projektit rahoittaa RAY:n projektiavustukset (Raha-automaattiyhdistys 2014).

Vapaaehtoisten määrä on ollut YAD:llä laskussa, niinkuin monilla muillakin järjestöillä. Vuonna 2013 jäsenmaksun maksaneita oli 157.

Opinnäytetyön teen varsinaiselle järjestölle.

2.1 Kehittämiprojektit

Järjestön alla on toiminut ajan saatossa myös monia kehittämissuhteita. Tällä hetkellä käynnissä on kaksi RAY:n rahoittamaa kehittämissuhteita.

”Kokemusasiantuntijuus ehkäisevässä huumetyössä”, jonka tarkoituksena on luoda yhteistyössä huumeiden käytön lopettaneiden aikuisten kanssa vuorovaikutuksellinen ehkäisevän päihdetyön malli päihdekasvatus- ja koulutustarpeisiin. Projekti pyrkii saamaan aikaiseksi sellaisen työmuodon, joka yhdistelee kokemuseräistä tietoa sekä ehkäisevän päihdetyön tutkimustietoa. Toimintaan olisi tarkoitus sisällyttää myös toiminnassa olevien vapaaehtoisten kokemustaustaisten nuorten aikuisten hyvinvoinnin ja toipumisen edistämistä ja tukevia toimia.

Projektin tuottaman ehkäisevän päihdetyön paikkoja ovat esimerkiksi toisen asteen oppilaitokset, nuorten työpajat ja muut peruskoulun päättäneiden ryhmät. Kokemusasiantuntijoiden tietoutta projekti tarjoaa esimerkiksi sosiaalialojen ja päihdetyön opiskelijoiden käyttöön. Projekti pyörii Tampereella. (Kokemusasiantuntijahanke 2013.)

Street Team 2, jonka tavoitteena on sijoittaa projektin toiminta YAD:n perustoimin-

taan, saada mallille valmiit raamit jatkoon sekä tuoda malli julki ja esiin myös muille alan toimijoille.

Street Team 2 on jatkoprojekti Street Team projektille, jonka tarkoituksena oli kehittää verkkosivuilla toimivaa matalan kynnyksen vapaaehtoistyön mallia. Street Team on suora vastaus vapaaehtoistyössä tapahtuneisiin muutoksiin, toiminta on helppoa, aina saatavilla, sitoutumatonta sekä vaikuttavaa. (Street Team 2013.)

2.2 Ehkäisevä huumeetö YAD:n toimintamallina

Selvitin järjestön tekemää ehkäisevää huumeetötä; sen tarkoitusta, ilmentymistä sekä vaikuttavuutta YAD:llä sähköpostitse tekemälläni teemahaastattelulla (LIITE 1), jonka toteutin täysin avoimilla kysymyksillä saaden järjestön toiminnanjohtajan Janne Paanasen näkemyksen ja mielipiteen asiaan.

Paanasen (2014) mukaan ehkäisevä päihdetyö ja ehkäisevä huumeetö eroaa toisistaan lain tuomin eroin, osa päihdeaineista luokitellaan huumeiksi, eli laittomiksi ja ehkäisevän huumeetön tarkoituksena on huumeiden käytön ehkäiseminen ja niiden käytöstä johtuvien haittojen vähentäminen. Paananen muistuttaa kuitenkin päihteitä käytettävän yleisesti sekaisin ja niiden käyttötarkoitusten olevan periaatteessa samoja syitä.

YAD:lle ehkäisevä huumeetö toimintamallina pohjautuu jo järjestön nimen mukaan, mutta myös ajan saatossa kehittyneen järjestöjen palveluiden jakaantumiseen. Järjestöt tuottavat hieman eri palveluita eri kohderymille ja YAD:llä se on muodostunut tällaiseksi. Järjestön keskittyessä nimenomaisesti yhteen muotoon tuo se mahdollisuuden syventyä juuri huumeeproblematiikkaan sekä tuomaan sitä kautta toiminnalle lisäarvoa. Rahoittajien silmissä YAD on selkeästi ottanut paikkansa ehkäisevän huumeetön keskeisenä järjestötekijänä.

Järjestö toteuttaa varsinaista ehkäisevää huumeetötä erilaisilla kampanjoilla verkko-painotteisesti, tuottamalla huumeainemateriaalia huumeista sekä niihin liittyvistä ilmiöistä verkossa ja painettuna. Järjestön kehittämishankkeet ovat ehkäisevään

huumetyöhön painottuvia. Toiminnan pohjana käytetään viimeisimpää huumetutkimustietoa, kuunnellen myös käyttäjien ääntä.

Kehitystä toimintamalliin järjestö tuo luomalla uusia testattuja päihdekasvatusmenetelmiä nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten käyttöön ja kouluttamalla heitä. Näiden lisäksi YAD kuuluu valtakunnalliseen ehkäisevän päihdetyön verkostoon sekä preventiimiin.

(Paananen, 2014.)

2.3 YAD:n ehkäisevän huumetyön menetelmäkortit

YAD Youth Against Drugs ry on tuottanut ehkäisevän huumetyön saralle jo kahdet olemassaolevat menetelmäkortit. väitteitä päihdeistä- sekä oma asia- kortit. Testaamani ja arvioimani Mielikuvani päihdeistä – kortit tulevat olemaan yksi YAD:n myytävistä tuotteista, joilla jokaisella on oma takoituksensa ja keinonsa.

Oma asia -kortit:

Kohderyhmä: yläkoululaiset ja sitä vanhemmat nuoret

Ryhmän koko: 5-12 henkilöä

Sisällöltään kortit ovat simppelit, menetelmä sisältää pyöreän muotoisia kuvakortteja joita voidaan tulkita monella eri tapaa. Ajatuksena on kuitenkin keskustella huumeiden/päihdeilmiön eri puolia ryhmässä.

Ohjaajan tehtävä menetelmässä on pitää keskustelu asiallisena ja aiheessa. Ohjaaja huolehtii myös jokaisen mahdollisuuden osallistua keskusteluun, sekä mahdollisuuksiensa ja osaamisensa mukaan tuoda lisää teemoja keskusteluun. Keskustelun perään käydään hetken purkukeskustelu ja käydään läpi menetelmän luomia ajatuksia ja fiiliksiä. (Pohjonen 2014.)

Väitteitä päihdeistä – kortit:

Kohderyhmä:yläkouluikäisistä aikuisiin ja alan ammattilaisiin

Ryhmän koko: 6-30 henkilöä. Korttien käyttötapa on helppo muokata niin pienille, kuin isoillekin ryhmille

Kortit sisältävät väitteen päihdeaineista, kuten ”huumeiden käyttö on jokaisen oma asia”. Kortteja on useita kymmeniä, joten tarkoituksena ei suinkaan ole käyttää kaikkia kortteja, vaan valita niistä kohderyhmälle sopivat väitteet. Korttien teemoina ovat päihdeaineet (alkoholi, tupakka, huumeet), sosiaaliset suhteet sekä päihdekasvatus.

Kortteja voidaan käyttää monella eri tavalla, esimerkiksi keskustellen ringissä, ryhmätehtävissä, ja mielipidejanoilla. Tämän vuoksi kortit sallivat ryhmäkoon lisäksi kohderyhmälle monipuolisuuden. Kortteja voidaan käyttää vaikka vanhempainilloissa. (Pohjonen 2014.)

3 EHKÄISEVÄ PÄIHDETYÖ

Niin päihdeongelmia kuin muitakin ihmisten ongelmia vältetään ja vähennetään ihmisten kokonaisvaltaisella hyvinvoinnilla. Ehkäisevän päihdetyön tarkoituksena on edistää ihmisen hyvinvointia ja tukea päihteetöntä elämää (Pylkkänen ym 2009, 3).

Ehkäisevää päihdetyötä tehdään yleensä paikallisesti moniammatillisissa yhteistyöverkostoissa ja sen ensisijainen tavoite on edistää päihteettömiä elintapoja. Lisäksi ehkäisevällä päihdetyöllä ehkäistään ja vähennetään päihdehaittoja sekä pyritään olemaan ajan hermolla vallitsevista päihdeilmiöistä (THL, 2014). Ehkäisevän päihdetyön toiminnalla vaikutetaan päihteiden saatavuuteen, päihteitä koskeviin tietoihin ja asenteisiin, hintaan, käyttötapoihin sekä ongelmakäyttöä synnyttäviin olosuhteisiin ja sen kulttuuriin, (Kylmänen 2005, 9; stakes 2006, 6). sekä päihdehaitoilta suojaaviin tekijöihin ja niiden riskitekijöihin (Stakes 2006, 6).

Ehkäisevästä päihdetyöstä on luotu määritelmä, jonka mukaan ehkäisevä päihdetyö on toimintaa, jonka tavoitteena on edistää terveyttä ja turvallisuutta ja hyvinvointia edistämällä päihteettömiä elämäntapoja, ehkäisemällä ja vähentämällä päihdehaittoja sekä lisäämällä päihdeilmiöiden ymmärrystä ja haittaa. Tämän lisäksi ehkäiseväksi

päihdetyöksi lasketaan myös perus- ja ihmisoikeuksien edistäminen päihteisiin liittyvissä asioissa. Työn keinoin pyrkimyksenä on vähentää päihteiden kysyntää, saataavuutta ja tarjontaa sekä haittoja. (Stakes 2006, 6.)

Ehkäisevästä päihdetyöstä kuitenkin ensimmäisenä mieleen hypähtää pelottelu ja ahdistavat tuntemukset esimerkkitapausten järkkävistä kohtaloista, joita itsekin olen kouluaikoina valistuksen myötä nähnyt ja kuullut. Tämä oli ehkäisevän päihdetyön varhaisimpia keinoja kääntää kouluikäiset päihteitä vastaan, joten päihdekasvatus on lähtenyt peruskouluissa liikkeelle vahvasti perustuen pelotteluun ja shokeeraaviin asioihin. Toiminta oli eettisesti kyseenalaista, eikä se tuottanut tuloksia. (Soikkeli 2011b, 27.)

Tämän jälkeen kokeilussa oli päihdekasvatus todellisuuden turvin, kerrottiin kuinka asiat oikeasti ovat, neutraalisti. Ei tehonnut tämäkään nuoriin, vaikka eettisyys ja kasvatuksellinen toiminta oli paljon kehittyneempää. (Soikkeli 2011b, 27.)

Seuraavaksi kouluympäristössä alettiin kiinnittää huomiota taustatekijöihin. Kuinka ihminen itse, hänen elinympäristönsä ja kasvuolot vaikuttavat nuoren päihteidenkäyttöön ja siihen johtaneihin syihin. Keskittyminen kiinnitettiin päihteidenkäyttöön altistaviin tekijöihin puuttumiseen sekä vahvistamaan suojaavia tekijöitä. Kehityksen ja epäonnistumisien keskellä päihdekasvatuksessa alettiin kiinnittää huomiota kriittiseen tutkimukseen ja arviointiin. (Soikkeli 2011b, 27.)

Ehkäisevän päihdetyön töiden tuloksellisuus on kyseenalaistettu saatavilla olevan tutkimustiedon perusteella. Arvioinnissa on huomioitu ehkäisevää päihdetyötä kokonaisuudessaan, yksittäisiä hankkeita ja ohjelmia sekä tiedotusprojekteja. Yleensä tämä kritiikki perustuu siihen, ettei pystytä toteuttamaan nopeita muutoksia kohderyhmien käyttäytymisessä. (Mt., 37.)

2000- luvun alun tutkimustietojen perusteella kohderyhmän käyttäytymisen muutoksiin pystytään vaikuttamaan yksilön tai yhteisön ajattelu- ja toimintatapojen muutoksella, muuttujina päihdetietous, päihteisiin suhtautuminen, aikomus päihteidenkäyttöön sekä normit (Soikkeli 2002, 40-43). Tieteellinen ymmärrys on päihdekasvatuksessa kasvanut ja nykyään puhutaan tutki-

musperustaisesta päihdepolitiikasta ja –ehkäisystä. Tietoa toimivasta valistuksesta siis olisi, mutta käytännön toteuttaminen on hankalaa politiikan puolesta. Päättäjät katsovat, päihdekasvatusohjelmien ja joukkotiedotuskampanjoiden olevan keinoina melko mitättömät. Tutkimuksissa tulisi kuitenkin päihteiden käytön vaikutuksien lisäksi kiinnittää huomiota myös ehkäisevän päihdetyön tavoitteiden toteutumiseen. (Soikkeli 2011c, 37.)

Ehkäisevä päihdetyö on työmuotona paikallisesti toteutettavaa monialaista verkostotyötä, joka tuo palveluihin ja asiantuntijuuteen suuren voimavaran (Taarnala 2005, 196; Pylkkänen & Viitanen 2012, 11; Kylmänen 2005, 19–20). Verkostotyö vaatii sitoutumista ja osallistumista jokaiselta yleensä omalla työpanoksellaan. Verkostoyhteistyöntekijöillä voi olla jokaisella omanlaisensa tavoitteet, mutta verkostolla tulisi kuitenkin olla yhteinen tarkoitus. (Pylkkänen & Viitanen 2012, 11.) Yleisesti monialaiset verkostot toimivat primääriprevention tasolla, eli toimivat silloin kun ongelmat tulevat esiin. Tästä hyvänä esimerkkinä alueelliset työryhmät, kuten päihdetyöryhmät. Myös yksilö- ja perhetyössä toteutetaan verkostomaista työskentelytapaa, esimerkiksi erilaiset kohderyhmiin liittyvät hankkeet sekä palveluohjaus tai läheisneuvonpidot. (Kylmänen 2005, 18–19.)

Ehkäisevää päihdetyötä tehdessä tulisi muistaa ottaa viranomaistahojen lisäksi nuoret ja heidän vanhempansa mukaan työskentelyyn sekä huomioida heidän tarpeensa (Mt., 19). Kun yhteistyössä on laaja verkosto nuorista lähtien, on helpompi selvittää milloin riskitekijät alkavat vaikuttaa päihteidenkäyttöön tai muuhun nuoren elämän osa-alueisiin, tällöin on helpompi saavuttaa yhdessä luodut tavoitteet nopeasti.

On hyvä muistaa kaiken moninaisuuden keskellä, että ehkäisevä päihdetyö pohjautuu hyvin arkiseen ja itsestään selvään asiaan; ihmisten väliseen vuorovaikutukseen ja nuorten kohtaamiseen kokonaisina persoonina (Tapio 2013, 28).

3.1 Ehkäisevän päihdetyön tasot

Ehkäisevää päihdetyötä voidaan toteuttaa eri tasoilla, joita ovat koko **yhteiskunta** (valtio, kunnat ja alueet kansainväliset yhteisöt), **päikallisyhteisöt** (asuinalue-, koulu-

ja työyhteisöt), **lähisuhteet** (pari- ja perhesuhteet, kiinteät ystävyysuhteet) tai **yksilö** (Stakes 2013, 24).

Alla oleva kuva antaa kuvan ehkäisevän päihdetyön avarasta tilasta. Jokaisella työllä tulisi olla määriteltynä toiminnan taso ja vaikuttamiskohteet, kuitenkin huomioiden, että kaikki vaikuttavat osaltaan kaikkeen.

KUVA 1 vaikuttamiskohteet pylväinä ja toteutustasot palkkeina

Näiden tasojen lisäksi ehkäisevää päihdetyötä toteutetaan kolmella tasolla, jotka ovat yleisen ehkäisyn taso, riskiehkäisyn taso, sekä korjaavan ehkäisyn taso. Työote ja menetelmät on valittava kohderyhmän mukaisesti. Tasot on määritelty ja tarkoitettu käytettäväksi tietynlaisissa tilanteissa, eikä niiden hyödyistä tai vaikuttavuudesta väärälle kohderyhmälle ole takuita tai tutkimuksia. (Stakes 2006, 8; Pylkkänen & Viitanen & Vuohelainen 2009, 9.) Eri tasot voidaan silti nähdä toisiaan tukevinä.

Yleisellä tasolla tehtyä ehkäisevää päihdetyötä, tehdään ennen kuin terveydellinen tai jonkin muun osa-alueen ongelma on syntynyt, eli valintaperusteena ei ole päihteiden käyttö. Tasolla keskitytään suojaavien tekijöiden vahvistamiseen, mutta voidaan käsitellä myös riskejä (Tapio 2013, 18). Yleisen tason työ pyrkii vaikuttamaan asenteisiin ja käyttäytymiseen, eli motivoimaan nuorta. Tavoitteena yleisellä ehkäisyllä on ehkäistä (pyrkimyksenä raittius) tai vähentää päihteiden käyttöä. Kasvatustyössä kodin ja koulun tekemä tiedon jakaminen on hyvä esimerkki, jolla yleensä pyritään muuttamaan tai kehittämään nuoren terveystottumuksia positiivisempaan suuntaan. Tämän tason työtä tehdään yleensä ryhmissä tai suuremmissa verkostoissa. (Kylmä-

nen 2005, 10; Stakes 2013, 50; Huoponen & Peltonen & Mustalampi & Koskinen-Ollonqvist 2001, 9.)

Riskiehkäisy on ehkäisevää päihdetyötä, jota tehdään tietyn ryhmän tai yksilön parissa. Tämän tason työn tavoitteena on varhainen puuttuminen mahdollisesti kehittyviin ongelmiin, joka nuorten parissa voi syntyä huumausaineiden kokeilun ja käytön yhteydessä. Esimerkkinä riskiehkäisyyn työhön muunmuassa huumeiden käyttäjien neulanvaihto-ohjelmat, sekä lasten näkemysten ja kokemusten huomioiminen vanhempien päihteidenkäytöstä. (Kylmänen 2005, 10; Stakes 2013, 50.) Tavoitteina on tiedottaa päihderiskeistä, käytön varhainen totaminen, siihen puuttuminen ja hoitoonohjaus (Huoponen ym. 2001, 9).

Korjaava ehkäisy tapahtuu päihteiden ongelmakäyttäjien kanssa. Työn toimintamuodot ovat tässä työmuodossa yleensä hoitoa ja kuntoutusta ja työtä voidaan tehdä yhteistyössä mielenterveyspalveluiden kanssa (Pylkkänen ym. 2009, 9). Perustyössä kohdataan päihteiden ongelmakäyttäjiä, toipumisvaiheessa olevia nuoria tai heidän vanhempia, tai käytöshäiriöinen nuori. Hoito vähentää ongelmien uusiutumiseriskiä, sekä luo myönteisiä kokemuksia lähipiirille ja ympäristölle sekä vähentää päihteisiin liittyvää oheisrikollisuutta. (Kylmänen 2005, 10-11; Stakes 2006, 32; Huoponen ym. 2011, 9.)

3.2 Suojaavat- ja riskitekijät nuorten elämässä

Yksilötasolla ehkäisevän päihdetyön tavoitteena voi olla elämänhallinnan vahvistaminen, erityishuomioiden nuoren suhde päihteisiin. Tätä tavoitetta toteutetaan vahvistamalla yksilön ajattelutapaa onnistuneilla vuorovaikutustilanteilla ja osallistamalla yksilö eri päihteettömiin toimintoihin. (Kylmänen 2005, 9.)

Yhteisötasolla huomio kiinnittyy yleisen hyvinvoinnin lisäämiseen. Yhteisössä saattaa ilmetä päihteiden käytöstä johtuvia ongelmia, tai tekijöitä jotka johdattavat ja altistavat päihteiden käyttöön. Näissä tilanteissa ehkäisevässä päihdetyössä korostuvat terveet, sosiaaliset verkostot ja niiden tukeminen. Näitä verkostoja ovat muunmuassa

perhe, nuorisotalon toimintaan osallistuvat tai harrastusyhteisöt. Yhteisöjen arvot määrittelevät paljolti ehkäisevää päihdetyötä. Toiminnassa tulisi ottaakin huomioon kohderyhmän kokemukset ja arki. Näihin asioihin vaikuttaa paljon asuinalue, joka määrittelee yleensä perheen varallisuutta, työttömyyttä ja kokemuksia vanhemmuudesta ja/tai sen puutteesta. Näissä tilanteissa toiminta olisi hyvä keskittää nuorille ja heidän perheilleen. (Kylmänen 2005, 9.)

Riippumatta siitä, ajatellaanko ehkäisevää päihdetyötä yksilön, vai yhteisön näkökulmasta, on huomioitava taustatekijät. Yleensä tämä tehdään kartoittamalla riskitekijät ja suojaavat tekijät. (Mt.,13.) Suojaavat tekijät liittyvät yleensä nuoren elinympäristöön ja sen sosiaalisiin suhteisiin. Riskitekijät ovat joko yksilöön tai ympäristöön liittyviä asioita, jotka saattavat lisätä häiriön tai ongelman todennäköisyyttä. (Pylkkänen ym. 2009, 13.)

Yleisesti ottaen riskitekijöiksi mihin vain voidaan listata esimerkiksi vanhemmuuden puute ja terveystapojen epäkohdat, kuten lepo, ruokailu ja päihteiden käyttö. Suojaaviksi tekijöiksi taas voidaan listata päihteettömät mallit, harrastukset, itsetunto ja terveelliset elämäntavat. (Kylmänen 2005, 13.) Yhteiskuntatasolla normit ja lait vaikuttavat päihteiden käytön aloittamiseen, riskikäyttöön ja haittoihin. Yhteisötasolla riskitekijöiksi luetaan myös saatavuuteen ja anniskeluun liittyvät järjestelyt ja käytännöt. Ohessa yksilötason ja lähisuhteisiin liittyviä riski- ja suojaavia tekijöitä. Lähisuhteisiin luetaan yleensä perheenjäsenet, ystäväpiiri sekä koulu- ja työyhteisö. (THL 2014.)

Tärkeimpiä riskitekijöitä päihteiden käytön aloittamiselle ja riskikäytölle:

- kaveripiirin ihannoiva suhde päihteisiin
- kaveripiirin epäsosiaalisuus ja runsas päihteiden käyttö
- yksilön oppimisvaikutet
- sitoutumisen heikkous koulunkäyntiin ja menestykseen

Tärkeimpiä suojaavia tekijöitä päihteiden käytöllä niin yksilö- kuin yhteisötasolla:

- osallistumismahdollisuudet yhteisöissä
- yhteisiin asioihin osallistumisen myönteinen näkemys
- toimiva sosiaalinen verkosto ja hyvät sosiaaliset taidot
- itsetunto, itseluottamus ja sopeutumiskyky
- harrastukset (THL 2014.)

3.3 Työtä ohjaavat lait

Lähes kaikkea toimintaa pohjataan jollakin lailla ja sen tuomilla velvoitteilla. Ehkäisevää päihdetyötäkin ohjaa moni laki. Lähtökohtaisesti liikkeelle voisi lähteä Suomen perustuslaista (731/1999) joka määrittelee perusoikeudet, joita ovat muunmuassa sosiaali- ja terveystalvet, joiden alle ehkäisevä päihdetyö osittain sisältyy. Ehkäisevällä päihdetyöllä toteutetaan perustuslain kohtaa yhdenvertaisuudesta, ehkäisemällä päihdehaittoja ja niistä mahdollisesti aiheutuvia yhteiskunnasta syrjäytymisiä, jolloin henkilö ei kykene toimimaan yhdenvertaisesti muiden kansalaisten kanssa.

Nuorten parissa tehtävään ehkäisevään päihdetyöhön luo ikärajalliset puitteet Lastensuojelulaki (417/2007) joka pitää lapsena kaikkia alle 18- vuotiaita ja nuorina 18-20-vuotiaita. Nuorisolaki (72/2006) taas kattaa kaikki alle 29-vuotiaat nuorina. Alkoholilaki (1143/1994) kieltää mietojen alkoholijuomien myymisen alle 18- vuotiaille ja väkevien alle 20-vuotiaille. Laki toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi (693/1976) kieltää tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden myymisen alle 18-vuotiaille.

Päihdeasioissa lakeina tukemassa ehkäisevää päihdetyötä ovat raittiustyölaki, alkoholilaki ja laki toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi (693/1976) jotka kaikki tuovat osansa päihdeiden osalta ehkäisevälle päihdetyölle.

Raittiusslaki (828/1982) on jokseenkin vanha laki, sen

tavoitteena on totuttaa Suomen kansalaiset terveisiin elämäntapoihin ohjaamalla heitä välttämään päihdeiden ja tupakan käyttöä.

Laki ohjaa raittiustyön puitteiden luomisen valtiolle ja kunnille, mutta käytännössä työtä tekevät kunnat sekä järjestöt.

Alkoholilain (1143/1994)

tarkoituksena on alkoholin kulutusta ohjaamalla ehkäistä alkoholipitoisista aineista aiheutuvia yhteiskunnallisia, sosiaalisia ja terveydellisiä haittoja.

Laki ehdottomasti kieltää alkoholin myymisen ja välittämisen rangaistuksen uhalla alle 18- vuotiaille päivittäistavarakaupoissa sekä ravintoloissa. Lain rikkomuksesta voidaan tuomita sakko- tai vankeusrangaistukseen.

Tupakkalain (693/1976) tavoitteena on säätää

toimenpiteistä, joilla ehkäistään tupakkatuotteiden käytön aloittamista, edistetään niiden käytön lopettamista ja suojellaan väestöä tupakansavulle altistumiselta.

Lisäksi lain tavoitteena on tupakkatuotteiden käytön lopettaminen kokonaan.

Huumausainelain (373/2008) tavoitteena on

huumausaineiden laittoman Suomeen tuonnin, Suomesta viennin, valmistuksen, levittämisen ja käytön ehkäiseminen.

Lakia sovelletaan siis huumausaineiden valvontaan.

Nuorisolaki (72/2006) määrittelee pitkälti nuorten kanssa tehtävää työtä ja sen tehtävänä on tukea nuorten kasvua ja kehitystä, edistää aktiivista kansalaisuutta, parantaa kasvu- ja elinoloja sekä edistää sosiaalista vahvistamista. Sosiaalinen vahvistaminen on se seikka, joka eniten kohdentuu ehkäisevään päihdetyöhön. Sen tavoitteena on parantaa elämäntaitoja ja ehkäistä syrjäytymistä. Ehkäisevä päihdetyössä pyritään tiedottamalla parantamaan elämäntaitoja antamalla vaihtoehtoja päihteiden käyttöön tai niiden aloittamiseen sekä ehkäistä syrjäytymistä.

Lastensuojelulain (417/2007) tarkoituksena on

turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen, sekä erityiseen suojeluun

Laki velvoittaa lastensuojelun lisäksi kunnan, eli nuorisotyön parissa toimivia antamaan lapsille ja nuorille erityistä tukea (ehkäisevää lastensuojelua) silloin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana. Ehkäisevän lastensuojelun tarkoituksena on edistää ja turvata lasten kasvu, kehitys ja hyvinvointi, sekä tukea vanhemmuutta. Ehkäisevää lastensuojelua annetaan esimerkiksi opetuksessa, päivähoidossa, nuorisotyössä ja muissa sosiaali- ja terveyshuollon palveluissa. Lakiin kuuluu myös ilmoitusvelvollisuus lastensuojelun tarpeessa olevasta nuoresta.

Päihdehuoltolain (41/1986) tavoitteena on

ehkäistä ja vähentää päihteiden ongelmakäyttöä sekä siihen liittyviä sosiaalisia ja terveydellisiä haittoja sekä edistää päihteiden ongelmakäyttäjän ja hänen läheistensä toimintakykyä ja turvallisuutta.

Laki velvoittaa kunnat huolehtimaan päihdehuollon sisällön ja laajuuden vastaamisen kunnan tarvetta vastaavaksi. Kuitenkin päihdehuollon palveluiden ja toimenpiteiden järjestäminen ja kehittäminen kuuluu kuntien sosiaalilautakunnalle sosiaalihuollon puolella ja terveyslautakunnalle terveysthuollon puolella. Päihdehuolto kuuluu kuntien peruspalveluiden alle.

Ehkäisevää päihdetyötä ohjaa siis monet lait, joilla kaikilla on kuitenkin ehkäisevän päihdetyön kanssa yhteinen päämäärä, kokonaisvaltainen terveyden edistäminen, sekä päihdehaittojen vähentäminen.

3.4 Laatuksiteerit ehkäisevälle päihdetyölle

Ehkäisevälle päihdetyölle Suomessa on asetettu tavoitteet. Ehkäisevällä päihdetyöllä pyritään vaikuttamaan tietoihin ja asenteisiin, päihteidenkäyttäjien ja heidän läheistensä oikeuksien toteutumiseen sekä edistämään päihdeilmiön ymmärrystä ja hallintaa. (Stakes 2006.)

Laatutähti on visuaalinen työkalu laadukkaan ehkäisevän päihdetyön suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin, mutta soveltuu se myös moneen muuhunkin työhön. Laatuksiteereiden myötä päihdetyön arvostus ja uskottavuus on lisääntynyt ja niiden avulla on voitu sanoa työn perustuvan tutkimustietoon ja sen vuoksi työltä voidaan odottaa tulosta. Tämän myötä hallinto ja päätösten teko on ollut avoimempaa. (THL 2013.)

Kuva 2: Laatutähti ja sen tehtävät havainnoivassa muodossa

Laatutähti koostuu kahdeksasta tehtävästä ja niiden suhteesta toisiinsa, jotka on kuvattu yllä. Ytimessä olevia tehtäviä on pidettävä silmällä kokoaikaisesti suunnittelu- vaiheen akutekijöistä lähtien. Sakaroissa eteneminen myötöpäiväisesti helpottaa johdonmukaista etenemistä, mutta tärkeintä kuitenkin on tarkastella jokaista tehtävää suhteessa jokaiseen muuhun, koska kaikkiin tähden asioihin ei voi aina itse vaikuttaa.

Tähden ytimessä sijaitsevat tasapainoinen kokonaisuus ja seuranta ja arviointi – tehtävät.

A. Tasapainoisen kokonaisuuden tehtävä toteutuu silloin kun kaikkien tehtävien keskinäinen tasapaino on varmistettuna.

B. Seuranta ja arviointi

Seuranta ja arviointi toteutuu silloin kun sitä tehdään koko työn ajan ja on ennalta ajateltu työn arviointia, seuranta ja dokumentointia. Etenemistä tulee arvioida säännöllisesti koko työn ajan ja kerätä riittävästi dokumentoitavaa aineistoa. Toteutuksen arviointi on helpoin tehdä jälkikäteen.

Toiminnon päättyessä tulee laatia loppuarviointi, joka toteutetaan joko tulosarviointina tai prosessiarviointina. Tulosarvioinnissa selvitetään ovatko tulokset toteutuneet ja laajuudesta ja voimavaroista riippuen selvitetään tilastollisin menetelmin työn vaikuttavuus ja kustannustehokkuus ja pohdintaa tulostavoitteen saavuttamisesta ja sen mahdollisista hidasteista. Prosessiarvioinnissa dokumentoidaan työn toteutuksen vaiheita. Tällainen arviointi helpottaa arvioimaan työn laatua ja hyödyllisyyttä, sidosryhmien suhtautumista sekä voimavarojen kohdentumista.

1. Tietoperusta ja etiikka

Tietoperustan ja etiikan tehtävä toteutuu silloin kun työn tietoperusta on varmistettu sekä eettiset näkökohdat on tiedostettu ja linjattu.

Asiantuntijatoiden lähtökohtana on tietoperusta, joka muodostuu ehkäisevässä päihdetyössä riittävän laajasta hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tuntemuksesta sekä päihdetyön erityistuntemuksesta. Työntekijän tulee tuntea työmenetelmien ja toteutustapojen vaikuttavuus. Teoriapohjan tarkoituksena on selittää miksi aiottu työ aiheuttaa tavoitteiden mukaista muutosta kohderyhmässä ja on osattava tunnistaa suojaavat ja altistavat tekijät tavoitteiden toteutumisessa.

2. Kohdentaminen ja suunnittelu

Kohdentaminen ja suunnittelu toteutuvat silloin kun työn keskeiset valinnat on tehty ja ne on dokumentoitu.

Tehtävässä tulisi osoittaa kohderyhmä, tarve kohderyhmän päihde- ja elämäntilanteista, tavoitteet ja osatavoitteet, valittu menetelmä perustellusti, määritellyt vaikutuskohteet ja toteutustasot, ehkäisyn määrittely sekä seikkaperäinen toimintasuunnitelma.

3. Resurssien varmistaminen

Resurssien varmistaminen toteutuu silloin kun resurssien käyttö on suunniteltu ja varmistettu niiden riittävyys suhteessa työn tavoitteisiin.

Kun tietoperustainen tarve työlle on osoitettu ja tavoitteet asetettu on mietittävä voiko olemassa olevilla voimavaroilla saavuttaa tavoitteet ja jos voi, niin miten. Resursseja ovat työssä työskentelevät, muut työhön osallistuvat ja kohderyhmään kuuluvat henkilöt, tilat, välineet ja talousarvio. Ehkäisevä päihdetyö voikin onnistua vain, kun kohderyhmä, yhteisö ja sidosryhmät ovat työhön valmiita ja halukkaita osallistumaan siihen.

4. Viestintä, osallisuus ja yhteistyö

Viestinnän, osallisuuden ja yhteistyön tehtävä toteutuu silloin kun osapuolten keskinäinen tiedonkulku, yhteistyön periaatteet ja käytännöt ja kohderyhmän osallisuus on kuvattuna. Oman työn suhde alan laajempiin kokonaisuuksiin ja strategioihin tulee olla myös pohdittuna.

kohderyhmän lisäksi tulee kartoittaa sidosryhmät, joita työ koskettaa ja joiden kanssa ehkäisevää päihdetyötä tehdään. Hyvä ja laadukas ehkäisevä päihdetyö on monialaista verkostotyötä, jolla voidaan saavuttaa parempia tuloksia kuin kilpailemalla toisiaan vastaan tai toisista tietämättä. Tämän vuoksi on suunniteltava yksityiskohtaisesti tiedon kulku ja viestintä.

5. Toteutus

Toteutuksen tehtävä toteutuu kun työn toteutus, tulokset ja tuotokset on kuvattu ja esitelty.

Kun aiotun työn toimintakelpoisuudesta, vakuuttavuudesta ja eettisestä kestävydestä ollaan vakuuttuneita, voidaan työsuunnitelmaa alkaa toteuttamaan. Tietoa kerätään suunnitelman mukaan säännöllisesti, jolloin muodostetaan käsitys työn tavoit-

teiden toteutumisesta, arvio työn mielekkyydestä kohderyhmässä ja työsuunnitelman noutatettavuudesta.

Jokainen suuri työ olisi hyvä ensin pilotoida, eli toteuttaa työ pienessä mittakaavassa ennen aiottua laajuutta. Näin selvitettäisiin uhkaavat ongelmat ja heikkoudet sekä tehdä niihin tarvittavat korjaukset.

6. Uudistaminen, levitys, vakiinnuttaminen

Uudistamisen, levityksen ja vakiinnuttamisen tehtävä toteutuu kun työn kuluessa hankittu kokemustieto ja palaute kerätään ja eritellään ja niiden pohjalta on tehty päätelmiä sekä muutos ja kehittämissuositukset tulevaisuuden varalle. Lisäksi tulisi suunnitella kuinka kokemukset ja tulokset välitetään muille toimijoilla ja varmistaa tehdyn työn jatkuvuus ja vakiintuminen.

Mikään yksittäinen työ ei saisi päättyä jälkiä jättämättä, vaan työn alusta saakka olisi etsittävä ratkaisua työn jatkumiselle esimerkiksi siirtämällä työ osaksi jatkuvaa toimintaa tai hakea sille uutta rahoitusta. Tätä voi helpottaa työn tulosten ja kokemusten levittäminen ja sen kautta uusien töiden alkaminen, jotka käyttävät samaa menetelmää.

2.5 Virittävä valistus

Valistuksesta on pitkään käytetty termiä tieto-asenne-käyttäytyminen eli ”lääkeruiskumalli”, joka asettaa valistajan kohderyhmän yläpuolelle ja hänen tehtävänsä on kertoa yksilöille kuinka tulee toimia ja miten asiat kannattaa tehdä. Tämä malli perustuu siihen oletukseen, että viestin välittäjä ja vastaanottaja ymmärtää sanoman täysin samalla tavalla johtaen siihen, että tieto johtaisi vastaanottajan käytöksen halutunlaiseksi. (Soikkeli 2002, 34–35.) Ihmisethän eivät valitettavasti toimi tällä tavalla, ja jos tomisivat, ei päihdekasvatuksessa olisi mitään ongelmaa.

Vuonna 1987 julkaistiin artikkelikokoelma alan asiantuntijoilta, joiden oli tarkoituksena realisoida päihdekasvatuksen viestinnän sisältö, arviointi ja tutkimus. Näin syntyi viritävän valistuksen tutkimusohjelma.

Kun lääkeruiskumallissa tavoiteltiin välitöntä vaikutusta ihmisiin, viritävän valistuksen ideana on nähdä jokainen ehkäisevän päihdetyön tehtävä pieninä pisaroina, jotka ei yksittäisinä toimina saa aikaiseksi käytännössä näkyviä muutoksia, mutta jotka yhdessä muiden pisaroiden kanssa muodostaa virran joka pitkän ajan kuluessa pystyy kovertamaan kovaakin maata. Lähdettiinkin ajattelemaan päihdekasvatusta pidemmän ajanjakson työnä ja ymmärrettiin, ettei yksittäinen pieni työ vaikuta ihmisiin välittömästi (Piispa 2012).

Tavoitteena oli muokata mielipideilmastoa. Kohteena ei olekkaan yksittäinen ihminen vaan kulttuurinen ympäristö. (Soikkeli 2002, 35). Teorian mukaan vasta sitten, kun mielipideilmasto on muuttunut, voi ihminen muuttaa käyttäytymistään (Soikkeli 2002, 36, Soikkeli 2011a, 46).

Virittävän valistuksen tavoitteena on herättää erilaisia reaktioita ihmisissä. Laittaa heidät ajattelemaan, oivaltamaan ja keskustelemaan (Soikkeli 2011, 46).

4 PÄIHTEET JA NUORTEN PÄIHTEIDEN KÄYTTÖ

Suomessa on olemassa päihdepolitiikka, joka keskittyy alkoholiin, tupakkaan ja huumausaineisiin. Sosiaali- ja terveysministeriön tehtävänä on näihin liittyvän politiikan suunnittelu, ohjaus ja lainsäädäntö. (STM 2014.)

Päihdepolitiikan tavoitteena on ehkäistä ja vähentää päihteiden ongelmakäyttöä ja siitä aiheutuvia sosiaalisia ja terveydellisiä haittoja sekä edistää päihteiden ongelmakäyttäjien toimintakykyä ja lisätä heidän läheistensä turvallisuutta (mt. 2014).

Alkoholipolitiikan tavoitteena on sen käytöstä aiheutuvien haittojen ehkäisy sekä kulutuksen hillitseminen. **Huumausainepolitiikan** tavoitteena on huumausaineiden leviämisen ja käytön ehkäiseminen sekä niiden ehkäisy- ja kontrollitoimista aiheutuvien haittojen pitäminen mahdollisimman vähäisinä. **Tupakkapolitiikan** tavoitteena

on suojata ihmisiä tupakansavun aiheuttamilta terveyshaitoilta ja tupakoinnin loppuminen Suomessa. (Mt. 2014.)

Alkoholi

100% alkoholia kulutettiin vuonna 2012 tehdyn tutkimuksen mukaan 9,6 litraa asukasta kohden, joka on 5% vähemmän vuoteen 2011 verrattuna (THL 2013, 21).

Oletuksena on, että alkoholin saatavuuden rajoittaminen hinnan nousulla ja esimerkiksi muuttuneilla alkoholin myyntiajoilla on suora vaikutus alkoholin kokonaiskulutukseen. Mitä vaikeampi saada, sitä vähemmän alkoholia käytetään.

Alkoholipolitiikan merkitys avautuu Suomalaisten suhtautumisessa alkoholipolitiikkaan. Asenteet ovat tiukentuneet vuonna 2013 verrattuna TNS Gallupin tekemään mielipidekyselyyn joka toteutettiin 1994.

Vuoden 2013 tutkimuksessa 59 % vastanneista piti nykyisen alkoholipolitiikan rajoituksia sopivana, niiden tiukentamista kannatti 21 % vastanneista ja 15 % kannatti rajoitusten alentamista. Vuonna 1994 rajoitusten lieventämistä kannatti 41 % vastanneista, joka kuvaa hyvin pitkän aikavälin asenteiden kiristymistä, (ryypäten... 19) joka mielestäni on osaltaan myös ehkäisevän päihdetyön ansiota. Ikärajoista väkevien alkoholien myymisen 20-vuoden ikärajaa piti sopivana 83 % vastanneista ja mietojen myymisen 18-vuoden ikärajaa piti sopivana 89 % vastanneista ja noin 10% vastanneista oli sitä mieltä, että ikärajoja tulisi nostaa. (STM 2014, 19.)

Vuonna 2010 tutkimuksessa tuli esille viikoittaisen humaltumisen vähäisenä riskinä pitävien ryhmien erot. Miehet ja nuoret pitivät viikoittaista humaltumista vähäisenä riskinä kuin naiset ja vanhemmat ikäryhmät (45–69 vuotiaat) (THL 2012a, 73.)

Vuoden 2013 Kouluterveyskyselyn mukaan alkoholi on nuorten keskuudessa hyvin yleinen päihde, mutta alkoholin käyttö ja humalajuominen on vähentynyt ja raittiiden osuus on noussut. Tutkimuksen mukaan tosi humalaan itsensä juovien nuorten osuus on laskenut niin peruskoulussa, lukiossa kuin ammattikoulussakin opiskelevien keskuudessa. (THL 2012b.)

15-16 –vuotiaista vuonna 2011 60% oli ollut humalassa joskus elämänsä aikana, kun vielä viime vuosituhaten lopulla 3/4 nuorista oli ollut humalassa joskus elämänsä aikana (ESPAD 2012, 20).

Raittiiden 15–69 vuotiaiden osuus on nousussa, kun vuosien 1998–2006 aikana raittiiden osuus oli 10–12%, oli se vuonna 2010 14 %, kun raittius katsotaan viimeisen 12kk ajalta (THL 2012a, 20). ESPAD (2012) tutkimuksen mukaan vuonna 1999 15–16-vuotiaista 10 % ei ollut koskaan juonut alkoholijuomia, kun 2011 luku oli 16 %. Jos raittiutta mitataan 12 viimeisen kuukauden ajalta, 27 % pojista ja 24 % tytöistä oli raittiita (mt.,15).

Tyttöjen ja poikien (15–16-vuotiaat) väliset juomatottumukset ovat prosentuaalisesti pieniä, mutta tytöillä vähintään kuukausittain tapahtuva itsensä humalaan juominen on hieman yleisempää kuin pojilla (ESPAD 2012, 20).

Vuonna 2011 viikoittain humaltui 10 % nuorista, kun vuonna 1995 vastaava luku oli 18 % nuorista.) 8. ja 9. luokkalaisten tosi humalaan juovien osuus on laskenut reilusta 1/4 noin 1/10 vuosina 2000–2013. Ammattikoulujen (1. ja 2. vuoden opiskelijoissa) humalahakuista juomista harrastaa joka kolmas kun samanikäiset lukiolaisten osuus on joka viides. (THL 2013, 29.)

Tupakka

Koko väestön päivittäinen tupakointi on vähentynyt vuosien 1996–2010 aikana naisilla 21 %:sta 14 %:in ja miehillä 28 %:sta 20 %:in (THL 2012a, 20).

Tupakoinnissa ESPAD (2012) tutkimuksen pitkäaikainen katselmus osoittaa, että tupakanpolton kokeilut on vähentynyt huomasti. Vuonna 1995 80 % vastanneista oli ainakin kerran tupakoinut, 2011 heitä oli vain 60 %. Kuitenkin kahden edellisen mitauskerran (vuosina 2007,2011) tupakointi on kuitenkin jälleen hieman noususuhteessa. Pojista 20 % tupakoi päivittäin ja tytöistä 18 %

Tupakoinnin haitallisuuden ajattelussa on myös tapahtunut kehitystä ja tupakan polttoa pidetään vaarallisempana terveydelle kuin vuonna 1996. Tämä muutos on tapahtunut kaikissa ikäryhmissä (15–69-vuotiaat) kummallakin sukupuolella. Myöskään enää ei katsota olevan ollenkaan vaaratonta säännöllistä tupakointia. (THL 2012a, 28.)

Tupakoinnin vähenemisen taustalla katsotaan olevan lakinsäädännöt, Suomi on asettanut itselleen tavoitteen olla savuton maa vuoteen 2040 mennessä. Alle 18-vuotiaisiin kohdistuneet ja tupakointia vähentäneitä lakisäädäntöjen muutoksia ovat olleet muunmuassa myyntikiellon tehokas valvonta alle 18-vuotiaille, tupakkaveron jatkuva suunniteltu korottaminen, toimintaympäristöihin liittyvien savuttomuuspolitiikan edistyminen, tupakoinnin vieroitustyön kehittäminen ja erityisesti nuorten äitien tupakoimattomuutta tukeva terveysneuvonta. (STM 2013, 46.)

Huumausaineiden tarjottavuus ja yleisyys

Huumausaineiden käyttöä tutkitaan kyselyissä yleensä lähipiirin kautta, koska ajatellaan, että ihmisten on helpompi kertoa käyttäkö joku tuttu huumausaineita, kuin kertoa käytätkö itse.

Vuonna 2010 15–24-vuotiaista nuorista joka toinen kertoo tuntevansa henkilökohtaisesti jonkun, joka käyttää huumausaineita (THL 2012a, 12). Tytöt tietävät poikia useammin jonkun huumausaineita käyttävän tuttavan. Vuonna 2013 18-vuotiaista tytöistä 59 % tiesi jonkun ja pojista 47 %, 16-vuotiaista tytöistä 48 % tiesi jonkun kun samanikäisillä pojilla luku oli 41 %. (STM 2013, 43.) Tätä selitetään mm. tyttöjen suuremmilla sosiaalisilla verkostoilla ja erityyillisillä kaverisuhteilla (THL 2012a, 13). Yli viisi huumausaineita käyttävää henkilöä tiesi vuonna 2013 18-vuotiaista 15 % sekä tytöistä, että pojista (STM 2013, 43).

Vuonna 2013 huumeita oli tarjottu 17 %:lle 18-vuotiaista pojista ja 18 %:lle tytöistä. 14-vuotiaille huumeita oli tarjottu 4-6%:lle. Kun tarkastellaan ikäryhmää laajemmin 15–24-vuotiaina, vuonna 2010 miehistä noin 27 %:lle on tarjottu huumeita viimeisen 12 kuukauden aikana, kun naisilla vastaava luku on noin 15 % (THL 2012a, 15).

Huumausaineiden tarjonta tulee 18-vuotiaille pääsääntöisesti tutuilta (15 %) eikä vierailta (6%), niinkuin 1990-luvulla. (STM 2013, 44.)

Kannabis

Kannabista on vuonna 2011 kokeillut 11 % kyselyyn vastanneista nuorista. Tutkimuksesta ilmenee nuorten ensimmäisen käyttökerran sisältyvän suurimmalla osalla 12 kuukauden sisään kyselyyn vastaamisesta. Säännöllisestä käytöstä 1 % pojista kertoo käyttäneensä kannabista yi 40 kertaa, kun tytöillä säännöllinen käyttö on huomattavasti harvinaisempaa sekä pienemmillä käyttökerroilla. (ESPAD 2012, 22–23.)

2011 4 % 15–16 –vuotiaista kertoo käyttäneensä muuta laitonta huumetta kuin kannabista. Tämän ikäisillä nuorilla tällaisten huumeiden käyttö on todella harvinaista, yleensä kokeilut tulevat vasta myöhemmällä iällä. Pojilla käyttöä tyttöjä enemmän. (ESPAD 2012, 23.)

Muut laittomat huumeet

Muiden laittomien huumeiden koko väestön eliniän kokeilukokemukset ovat alle 2 %. Vuodesta 1992 vuoteen 2010 mennessä on havaittavissa selvää kasvua näiden huumeiden käytössä. (THL 2012a, 19.)

Suurin käyttäjäryhmä kun katsotaan vuosikäyttöä ja eliniän aikaista kokeilua on 25–34-vuotiaat nuoret, joiden elinikäiset kokemukset jakautuvat seuraavanlaisesti miesten ja naisten välillä: (mt., 19).

- amfetamiini	N: 6 % ja M: 9 % (2006)
- ekstaasi	N: 4 % ja M: 7 % (2010)
- kokaiini	N: 3 % ja M: 6 % (2010)
- heroini/LSD	muita huumausaineita vähäisempää
- (Mt., 19).

Kouluterveyskyselyssä (2012b) selviää vuosien 2010/2011 aikana kysytyn kysymyksen heroinin, kokaiinin, amfetamiinin, LSD:n, gamman tai muun vastaavien huumeiden kokeilut ja käytöt seuraavanlaisesti. Peruskoululaisista vastanneista 3 %, lukio-

laisista 1% ja ammatillisessa koulutuksessa opiskelevista 4% kertoi kokeilleensa tai käyttäneensä jotakin luetelluista huumausaineista.

Vuonna 2010 nuorista ja nuorista aikuisista lähes ¼ piti ekstaasin ja amfetamiin kokeiluja ja riskejä korkeintaan vähäisinä. Samana vuonna 15–24-vuotiaista ja 25–34-vuotiaista ¼ katsoi, ettei yhden kokeilukerran jälkeen pääsisi enää eroon huumeista. (THL 2012a, 29.)

Lääkkeet päihtymismielessä

Lääkkeiden käyttö päihtymismielessä on kannabiksen jälkeen toiseksi yleisin tapa huumaantua, jos alkoholia ei lasketa mukaan.

Lääkkeidenkäyttö vuonna 2010 oli yleisintä 25–34 –vuotiailla miehillä ja 15–24 –vuotiailla naisilla. Näissä ryhmissä lääkkeiden käyttö ainakin kerran elämänsä aikana tasolla on kolmin-nelinkertaistunut vuosien 1992–2010 aikana. (THL 2012a, 20.)

Kouluterveyskyselyssä on kysymys koskien lääkkeiden kokeilua tai käyttöä päihtymismielessä, johon vuosina 2010/2011 peruskoululaisista 6 % kertoi kokeilleensa tai käyttäneensä, kun sama luku oli lukiossa opiskelevilla 4 % ja ammatillisessa koulutuksessa opiskelevilla 7 % (THL 2012b).

Kouluterveyskyselyssä (2012b) alkoholia ja lääkkeitä yhdessä kokeilleita oli peruskoulussa 9 %, lukiossa 7 % ja ammatillisessa koulutuksessa 12 %.

Liuottimet ja liimat (Imppaaminen)

Liuottimien ja liimojen käyttö on harvinaista. Vuosina 1998, 2002 ja 2006 tehdyissä kyselyissä 1 % 15-24-vuotiaista kertoi käyttäneensä näitä viimeisen vuoden aikana. (THL 2012a, 20.)

Kouluterveyskyselyssä (2012b) vuosina 2010 ja 2011 4 % lukiolaisista ja 7 % ammatikoululaisista (1. ja 2. vuoden opiskelijat) kertoi ainakin kerran haistelleensa jotakin huumaavaa ainetta päihtyäkseen.

ESPAD (2012) tutkimuksen mukaan 15–16-vuotiailla nuorilla liimojen ja liuottimien käyttökokeilut jäävät muutama kertaan.

5 TUOTOS

Valmiina tuotoksena on tutkimus- ja kehittämistulos Mielikuvani päihdeistä – korttien toimivuudesta käytännössä. Työ sisältää lisäksi tarkan selvityksen arviointitilanteista ja niissä syntyneistä huomioista, jotka kehittivät menetelmäkortteja lopulliseen muotoonsa.

Käytännössä korteissa on isommat päihdeaine-kortit, joissa tulee lukemaan:

- Alkoholi
- Tupakka/ nuuska
- Kannabis
- Amfetamiini
- Lääkkeet päihdekäytössä/sekakäyttö
- Kokaiini
- Exstasy/ MDMA
- Muuntohuumeet
- Imppaaminen
- lisäksi 2 tyhjää korttia, jotka mahdollistavat korttien pitkäaikaisen käytön

sekä pienemmät argumentti-kortit (LIITE 1) , joissa on erilaisia argumentteja päihdeaineisiin liittyen, kuten

- ”sosiaalinen riippuvuus”
- ”nuuskaaminen”
- ”toleranssi kasvaa nopeasti”
- ”biletyt”.

Argumentti-kortteja on 120kpl.

Lisäksi tuotoksessa on ohjeistus, jonka olen laatinut aikaisempien menetelmäkorttien ja tuotteen arviointitilanteiden kautta. (LIITE 2)

Esille tulevia aiheita korttia käytettäessä voi olla päihdeaineiden yleisyys ja tunnetta- vuus, niiden käyttö ja käyttökokemukset sekä päihdekasvatus.

5.1 Tarve ja tavoitteet

Opinnäytteeni tarve tuli esille ollessani yhteydessä YAD Youth Against Drugs ry:n tuttuun projektityöntekijään, selvitellessäni mahdollisia opinnäytetyön aiheita ja tilaa- jia. YAD:n yhtenä tavoitteena vuodelle 2014 on luoda uusia menetelmiä ehkäisevän huumeiden saralle (YAD 2014). Työni on järjestön kehityksen kannalta siis tärkeä. Ehkäisevä päihdetyö on ajan hermolla kulkeva, nuorten päihdekäyttämiseen vah- vasti perustuva, joten näen, että kaikki työhön luotavat menetelmät kehittävät työn laatua ja monipuolistavat näkökantoja niin ammattilaisten kuin nuortenkin parissa.

Opinnäytteen tarkoitukseni oli tutkia, arvioida ja kehittää jo pilotoituja ehkäisevän päihdetyön menetelmäkortteja, jotka tulisi myöhemmin tuotteistaa. Työssäni en siis keskity ulkomuodollisiin seikkoihin, vaan YAD kehittää graafisen asun kun työni on valmistunut.

Työni toteutui kehitystyönä, jossa käytin laadullista tutkimusta arvioidakseni ja kehit- täkseni tuotetta. Testasin tuotteen toimivuutta havainnoimalla arviointitilanteita sekä toteuttamalla kyselyt kohderyhmille ja ohjaajalle. Työssäni käytän monipuolisesti eri menetelmiä, joka on kehitystyölle ominaista.

5.2 Prosessi

Menetelmäkorttien idea lähti käyntiin loppukevällä 2013, kun aloin miettimään opin- näytteen aiheita ja lähdin kyselemään YAD:lta mahdollisia ideoita tai tarvetta opin- näytteelle. Olin aiemmin tehnyt pitkän pätkän työssäoppimista heillä, joten paikka oli tuttu, mielenkiintoinen ja siten luonnollinen vaihtoehto lähestyä. Heillä olikin tarjota

minulle ehkäisevän päihdetyön saralta muutama vaihtoehto. Ensin puhuttiin järjestössä jo olemassaolevien menetelmäkorttien arvioinnista ja testaamisesta ja mahdollisuudeksi annettiin myös lähteä kehittämään ja testaamaan ”pilotti-kortteja” joissa olisi jo pohja, mutta teoriatyö, sekä kehitystyö kesken. Päätin ottaa aiheekseni näiden ”pilotti-korttien” testaamisen ja kehittämisen.

Kirjoitus- ja ajattelutyö alkoi tammikuussa 2014.

Sain pilotti-kortit itselleni, ja ne olivat valkoisesta paperista leikattuja ja laminoituja lappuja, joissa oli väitteitä päihteisiin liittyen (LIITE 2). Määränä puhuttiin useista ja vielä useista kymmenistä pienistä lapuista, joiden fontti oli YAD:n tyylisesti katuuskottava. Teksteinä oli esimerkiksi ”aiheuttaa riippuvuutta”, ”lisää ruokahalua”, ”liittyy juhlimiseen” ja ”halpa”. Kortit on keksinyt ja alun perin lähtenyt kehittämään Tamperella toimiva ehkäisevän päihdetyön suunnittelija Petra Pohjonen. Minun tehtäväkseeni jäi arvioida ja kehittää tuotetta sekä tuottaa teoriapohjaa. Minulla olisi ollut mahdollisuus lähteä muokkaaman lappusilla olevia väitteitäkin, mutta koin ne niin kattaviksi ja monipuolisiksi, että jätin ne sellaisiksi.

Pohdimme työpaikkaohjaajani kanssa korttien kohderyhmää, jotta voisin miettiä paikkoja, jossa olisi helppo nuorten kanssa päästä menetelmäkortteja kokeilemaan ja arvioimaan.

Alunperin olin ajatellut kohderyhmäksi 15- vuotiaista ylöspäin, aikuistuviin nuoriin saakka, mutta alkaessani työtä todella tekemään, päädyimme keskustelun avulla työpaikkaohjaajani kanssa virallisen kohderyhmän rajaamisen 9. luokkalaisiin ja sitä vanhempiin, kuitenkin pääkohderyhmänä yläkoulun viimeinen luokka ja ammattikoulun ensimmäiset hetket. Nämä valinnat pohjaan tutkimuksiin ja niiden kautta selvinneisiin päihdeaineiden kokeilu- ja käyttöikiin.

Tämän päätöksen jälkeen olin yhteydessä Jyväskylässä toimiviin nuorten työpajoihin, joista tarjouduttiinkin mielellään ottamaan vastaan ulkopuolinen ehkäisevän päihdetyön tekijä ja he suostuivat avustamaan opinnäytteessä. Tämä kohderyhmä ajatuksena sen vuoksi, että pajoihin osallistuvat nuoret saattaisivat kuulua päihteiden käyttäjien riskiryhmään sen lisäksi, että he olisivat iällisestikin kohderyhmään kuuluvia.

Toiseksi kohderyhmäksi löytyi Jämsän ammattiopiston nuoriso- ja vapaa-ajan ohjaajaopiskelijat, jotka sopivat niin iältään täydellisesti, kuin tulevana ammattilaisina kohderyhmään.

Tuotteen arvioinnista ja sen suunnittelusta oma kappaleensa 5.3.

Päihdekorttien sisältöä mietin pitkään, pohjaisinko sen päihdeaineiden käyttömäärän mukaisesti vai päihdeaineiden ongelmien esiintyvyyden mukaan, ja yhdessä YAD:n työntekijöiden kanssa keskustellen päädyimme yleisimpiin käyttömäärältään sekä järjestön toiminnan (työntekijöiden huomion) kannalta. Näitä päihdeaineita käsittelen osittain kohdassa nuoret ja päihteet. Lisäksi tuotteen myytävyyden kannalta valmiiden päihdeaineiden mukaan laitetaan muutama tyhjä kortti, jotta menetelmää käyttävät voivat itse lisätä oman päihdeaineensa siihen, huomioiden huumausaineiden lisääntyminen jatkuvasti.

Menetelmään tuli mukaan ohjeistus, mikä on YAD Youth Against Drugs ry:n muissakin ehkäisevän päihdetyön menetelmäkortissa, joihin tutustuin ohjeiden suunnitteluvaiheessa. Huomasin muista ohjeista, ettei niissä ollut ollenkaan aikaan viittaavaa ohjeistusta, joten päätin jättää sen tästäkin pois. Ohjeistuksessa tuli olemaan ohjeistus korttien käyttöön, kohderyhmän tarkentaminen ja perusesittely korttien perusedasta ja mihin ne pohjautuvat.

Ohjeistuksen suunnitteluvaiheessa huomioin tärkeimmäksi asiaksi ryhmäkoot, on olemassa isoja ja pieniä ryhmiä ja tämä tuli ottaa ohjeistuksessa huomioon, jotta menetelmää käyttävätkin huomioivat asian. Ajatuksena ison luokkaryhmän kanssa ei välttämättä jää aikaa jokaisen yksilön omille mielipiteille, vaan on hyvä jakaa heidät pienryhmiin, joissa asioita käsitellään ja käydään sitten ryhmittäin läpi. Pienillä ryhmillä taas voi ottaa menetelmän alkuun käyttöön jotakin muutakin ”herättelevää” toimintoa päihteisiin liittyen (kuten vaikka YAD:n väitteitä päihteistä korttien mielipidejana) sekä jää aikaa enemmän tilanteen purkuun ja tuntemusten läpikäymiseen.

Muuten ohjeistuksen taustalla oli aikaisempien menetelmäkorttien ohjeistustyyli, sekä kysymykset; mitä, missä, kenelle, miten ja miksi.

Lopuksi testattuani kortteja, totesin menetelmän toimivan niin hyvin pienryhmätyyppi-
sesti, että muokkasin ohjeistuksesta yksilötyöskentelyvaihtoehdon kokonaan pois.

5.3 Tuotteen arviointi ja arvioinnin tulokset

Testi-ajatuksena oli lähteä ensin kokeilemaan miten kortit toimivat virittävän valistuk-
sen tyylillä, kauanko hetki vie aikaa ja miten olisi hyvä lähteä ohjaamaan ryhmää
(tehtäisiinkö yksilötyötä, parityötä vai ryhmätyötä) ja sen kautta saada tuotoksen oh-
jeistukseen suuntaa. Toisen testauksen ajatuksena oli seurata ohjaajan ja ryhmän
toimintaa sivusta ja kiinnittää huomio korttien sekä ohjeistuksen epäkohtiin ja paren-
nella niitä, ennenkuin tuotte olisi valmis painettavaksi.

Tämän tuotteen arviointi tapahtui tapaustutkimuksena ja arvioinnin menetelminä oli
oma havainnointi testitilanteissa, sekä kyselylomakkeet, jotka ovat kumpikin aineiston
keruun perusmenetelmiä. Osallistavan havainnoinnin tehtävänä oli huomioida ihmis-
ten toimiminen sekä ohjaustilanteen sujuvuus välittömästi tilanteen aikana. (Hirsjärvi
& Remes & Sajavaara 2007, 186–212.) Kyselylomakkeiden tehtävänä oli saada kaik-
kien osallistujien vastaukset ja mahdollistaa kysymään heiltä menetelmän arviointiini
vaikuttavia mielipiteitä monipuolisesti. Kyselyn toteutin kohderyhmille informoituna
kyselynä, käyttäen yksinkertaisia hymynaamakuvia monivalintakysymyksinä, jotka
perustuivat asteikkoon, kertoen eri- ja samanmielisyyden asioihin (mt., 190–192.)

Kysymysten sisällön avulla keräsin tietoa kohderyhmän **toiminnasta** kyselemällä
keskustelun helppoudesta sekä sen synnystä ryhmissä, joilla selvitin pienryhmätoi-
minnan toimivuutta menetelmässä, **tiedoista** kyselemällä tuliko keskusteluissa esille
eri kantoja sekä uusien asioiden oppimisesta, joilla sain selville menetelmän toimi-
vuutta oppimiskannalta, sekä kohderyhmän **käyttäytymisestä** kysymällä toiminnon
jälkeisestä mielestä, saamalla selville yleistä mielipidettä menetelmästä sekä virittä-
vän valistuksen tyylistä. Lisäksi Jämsän opiskelijoilta selvitin ammatillista puolta ky-
symällä heidän näkemystään menetelmän käytöstä omassa työssään tulevaisuudes-
sa, eli onko menetelmä niin yksinkertainen käyttää että sen kokee omaksuvansa,
sekä mahdollisia kehitysideoita. (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2007, 192.) Ohjaa-
jan palautteessa pyrin saamaan tietoa menetelmän ohjeistuksen toimivuudesta, me-

netelmän heikoista ja vahvoista kohdista sekä kehitysehdotuksia. Nämä selvitin avoimien kysymysten kautta, joilla sain selville todelliset mielipiteet ja keskeiset asiat ohjaajan ajattelusta esiin. Tämä toimi senkin takia, ettei minulla ollut muita ohjaajien vastauksia, joten vertailuakaan ei tarvinnut tehdä. (Mt., 196.)

Ensimmäinen testiryhmäni sovittuna oli Jyväskylän nuorten taidetyöpajalla, kahdeksan hengen startti-ryhmä, iältään 17–23 vuotiaita. Tämä ryhmä oli ikäryhmältään hieman vahvempaa kuin varsinainen kohderyhmä, mutta tuki kuitenkin menetelmää, onhan korttien kohderyhmänä 9. luokkalaisten ja toisen asteen 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden lisäksi myös vanhemmat nuoret ja YAD:n kohderyhmänä 13–35-vuotiaat.

Tässä haasteekseni muotoutui ryhmän pienuus. olin koko prosessin ajan ajatellut haasteeksi ryhmien kokojen (esimerkiksi kouluryhmät) viemä aika, kuinka vaikka koulutunnin aikana 45min riittää korttien käyttöön, mutta en ollut tajunnut ottaa tilannetta huomioon toisinpäin. Nämä asiat olivat hyviä ohjeistuksen kannalta! Kuitenkin lopulta arviointitilanteeseen tuli mukaan toinenkin taidetyöpajan ryhmä, joten ryhmäkoko kasvoi.

Toinen testiryhmäni oli Jämsän ammattiopiston nuoriso- ja vapaa-ajan ohjauksen perustutkintolaisten ensimmäisen vuoden opiskelijat. Tässä ryhmässä kohteena taas selkeästi korttien kohdeikään kohdistuvat nuoret, sekä myös tulevaisuudessa mahdollisesti kortteja käyttävät ammattilaiset.

Kohderyhmäni selvittyä pohdin arviointia. Kuinka kerään osallistuvilta nuorilta palautteen ja mistä? Entä ohjaajalta/ohjaajilta? Aikuisilta on aikaisempien komeusteni mukaan helpompi saada rakentavaa palautetta kirjallisesti, mutta nuorilta hieman hankalaa, kun tavoitteena ei ole saada ”ihan hyvä” kommentteja. Näin päädyin hymynäma-vastausvaihtoehtoihin.

Kyselylomakkeesta pyrin tekemään mahdollisimman selkeän ja lyhyen, jossa ei olisi liikaa kysymyksiä. Kysymykset pyrin esittämään mahdollisimman lyhyesti, jossa kysyn vain keskeisiä asioita arvioinnin kannalta. Otin huomioon myös kyselylomakkeen selkeän eteneväisyyden, ettei pompita asiasta toiseen edestakaisin. (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2007, 197–198.)

Ohjaajille taas ajattelin palautelomaketta, jossa olisi nuoriin verrattuna enemmän avoimia kohtia ja hieman eri suunnalta katsottuna. Nuorten palautelomakkeessa tavoitteena oli saada palautetta menetelmän miellyttävyydestä ja ohjaajilta palautteessa pääpaino enemmänkin siinä, katsovatko he menetelmän sopivan ammattialalle ja omaan käyttöönsä ja kuinka ohjeistus toimi.

Lopulta nuorten taidetyöpajan ohjaajat eivät lähteneet edes arviointitilanteeseen mukaan, koska epäilin että heidän läsnäolonsa voisi vaikeuttaa nuorten avointa keskustelua päihdeaineista, joten heiltä en kerännyt palautetta kyselylomakkeella.

Arviointitilanteissa kiinnitin argumenttien ohjaavuudessa huomiota. Viekö joku, tai jonkun tyyppiset argumentit keskustelua ”väärille raiteille”, tai puuttuuko jotakin eli jääkö keskusteluista jotain pois. En kummallakaan arvioinnilla huomannut mitään negatiivista argumenteissa, joten tämä vahvisti päätökseni siitä, etten lähde niitä pilotti-versiosta muokkaamaan.

Teoriaosuuden ja arviointitilanteet huomioiden tein havainnon, jonka mukaan ohjeistuksessa olisi mahdollisesti hyvä huomioida kohderyhmän ikä ja päihdeaineet. Jämsässä tupakka toimi keskustelussa, kun taas taidetyöpajan nuoret kokivat sen liian ”tavalliseksi”. Päihdetilastotkin kertovat eri päihdeaineiden ”riski-ikä” ja käyttöiän, joten lisäsin ohjeistukseen kohdan, jossa annan suuntaa päihdeaineiden valintaan.

5.3.1 Nuorten taidetyöpajalla tapahtunut arviointi

Ryhmässä oli 15 henkilöä, 11 tyttöä ja 4 poikaa, ikähaarukka 17-23 –vuotiaat, aikaa kului kokonaisuudessaan 50 minuuttia.

Ryhmässä oli kahden taidetyöpajan ihmisiä, joten he olivat osittain vieraita toisilleen. Toinen ryhmistä startti-paja, joten päihdeaineita valitessani varauduin muun muassa sosiaalisten taitojen olevan mahdollisesti hieman heikot. Jätin siis vaikeat ja vieraimmat päihdeaineet arviointitilanteesta pois, jotta saadaan keskustelua aikaiseksi.

Päihdeaineiksi valitsin tupakan/nuuskan, kannabiksen ja sekakäytön/lääkkeet päihetyymismielessä.

Argumentteja nuorten piti valita 2-3/henkilö, sisältäen kaikki päihdeaineet.

Jaoin nuoret kolmeen ryhmään, joissa he keskenään kävivät läpi mitkä argumentit he ovat valinneet ja miksi. Kehotin nuoria tuomaan keskustelussa esille omia mielipiteitä ja tuottamaan yleistä keskustelua kyseisistä päihdeaineista. Keskustelua syntyi mainiosti, toiset keskittyivät tarkoin vain argumentteihin kun toiset saivat monipuolisesti päihdeaineista keskustelua niin aikaisemman opin, omien tai läheisten kokemuksista kuin kuvitelmista.

Lopuksi käytiin ryhmien kanssa yleinen keskustelu tai esittely siitä, nousiko joku päihdeaineista selkeästi esille tai jäi muiden jalkoihin, mistä tämä saattoi johtua? Kaikilla ryhmillä oli erilaiset perustelut ja ajatukset. Eräs ryhmä kertoi päihdeaineista keskustelun menneen argumenttien mukaan (mutta ei kertonut mikä nousi tai mikä jäi jalkoihin), toinen ryhmä kertoi keskustelleensa eniten vieraimmasta päihdeaineesta (sekakäytöstä) ja tupakasta vähiten sen ”yleisyyden” ja ”tavallisuuden” vuoksi. Kolmas ryhmä taas sai keskustelua eniten ”yleisimmästä” päihdeaineesta (tupakasta), koska kokivat sen helpoimmaksi aiheeksi keskustella ja vähiten keskustelua syntyi vieraimmasta, eli sekakäytöstä. Tässä nähdään se, että keskusteluun on hyvä ottaa erilaisia päihdeaineita, niin laillisuuden kuin ”tuttavuuden” kannaltakin, jolloin jokainen pystyy osallistumaan keskusteluun omalta mukavuusalueeltaan.

Lopuksi kaikkien tehtävänä oli täyttää palautelomake (LIITE 3), jonka tulokset olivat seuraavanlaiset:

Oliko ohjeistus selkeä:

☺ = 14   ☹ = 0   ☹ = 1

Oliko sinun helppo keskustella päihdeistä menetelmän avulla:

☺ = 9   ☹ = 4   ☹ = 1

Saitteko ryhmässänne keskustelua aikaiseksi:

☺ = 14   ☹ = 1   ☹ = 0

Tuliko keskusteluissa esille eri kantoja päihdeaiheiseen keskusteluun?

☺ = 6   ☹ = 0   ☹ = 9

Millainen mieli sinulle jäi hetkestä:

☺ = 11   ☹ = 4   ☹ = 0

Miksi:

Positiiviset:

- uusia näkökulmia tuli esiin
- hyvä keskustelu, tosin aikaa olisi voinut olla vähän enemmän
- menetelmä oli hyvä, juttua olisi riittänyt enemmänkin elli aikaa voisi olla lisääkin
- sain uusia näkökulmia
- keskustelu oli kuplivaa. aikaa oli turhan vähän
- kello

Negatiiviset:

- en ole tyytyväinen menetelmään, mutta se voi toimia oikeissa olosuhteissa ajoittain

Opitko uutta:

kyllä = 4   en = 11

Muuten ohjaustilanne meni todella hyvin, mutta ryhmien erot keskustelun sujuvuudessa olivat erilaiset, joten jäin pohtimaan pitäisikö keskustelulle olla tukea, vaikka valmiiksi laadittujen kysymysten avulla, vai ohjaisiko se keskustelua liikaa? Kysyin mielipidettä YAD:in työntekijältä, joka oli sitä mieltä että ryhmien erot eivät haittaa. Tähän ongelmaan löytyi ratkaisu myöhemmin, josta ohjeistukseen ohjaajalle huomio keskustelun ylläpidosta.

Luulen, että keskustelun sujuvuuteen vaikutti ryhmän nuorten ikä. Heillä on jo tietoa (päihdekasvatusta käytyä ainakin koulussa) ja ehkä kokemuksiakin asioista, joten heidän oli todennäköisesti helppo tämän takia puhua.

Heidän kokemuksensa uuden oppimisesta oli yllättävä. Vain vajaa kolmannes kertoi oppineensa jotain uutta. Luulen, että ohjeistukseen lisätty ikäryhmittäin keskustelun laajentaminen (mm. globaaleihin asioihin) tuo jatkossa ”iäkkäämmille” nuorille lisätietoa ja puhtia keskusteluun ja sen myötä uutta tietoa. Keskusteluja kuunnelleena eri mielipiteet ja tiedot olivat esillä, joten en tiedä ottivatko osallistujat kysymyksen liian kirjaimellisesti, eli oliko vika kysymyksen asettelussa vai siinä, etteivät osallistujat osanneet rekisteröidä uusia asioita.

Pohdintaan jäi 9. luokkalaisten selviytyminen tällaisesta itsenäisestä keskustelusta pysyen aiheessa, sekä tiedon todenmukaisuudessa. Kuitenkaan en aikataulullisista syistä ehdi menetelmää lähteä testaamaan tuolle ikäryhmälle, joka jättää selkeän aukon menetelmän testaamiseen ja arviointiin.

Aikataulullisesti 45 min näin ison ryhmän kanssa on liian lyhyt. Aikaa olisi hyvä varata 1-1,5 tuntia tämän kokoiselle ryhmälle.

Olemassa olevat argumentit riittivät hyvin ja oli helppo valita, kaikki löysivät kasasta omansa.

5.3.2 Jämsän ammattiopistolla tapahtunut arviointi

18.3.2014 klo 8.15-9.45,

ryhmässä 15 henkeä, 3 poikaa ja 12 tyttöä, 16–18-vuotiaita. Luokka jaettuna kolmeen viiden hengen ryhmään menetelmää käytettäessä. Päihdeaineina tupakka, nuuska ja kannabis, perusteluina esiintyvyys ryhmässä. Jokainen valitsi 3 argumentti-korttia.

Ohjaustilanteen ollessa ohi, pyysin nuoria täyttämään palautelomakkeet. (LIITE 4).

Oliko ohjeistus selkeä?

☺ = 15   ☹=0   ☹=0

Oliko sinun helppo keskustella päihdeistä menetelmän avulla?

☺ = 12   ☹=3   ☹=0

Saitteko ryhmässänne keskustelua aikaiseksi?

☺ = 15   ☹=0   ☹=0

Tuliko keskusteluissa esille eri kantoja päihdeaiheiseen keskusteluun?

☺ = 12   ☹=3   ☹=0

Millainen mieli sinulle jäi hetkestä?

☺ = 8   ☹=7   ☹=0

Miksi:

- +tilanne oli hyvä ja varmaan yli puolet sai lisää tietoa
- +koska olen iloinen kun en käytä mitään noista aineista
- +tällaisella menetelmällä oppi paremmin ja jaksoi keskittyä paremmin
- +keskustelu oli avointa, ei tuomittu mielipiteitä
- +koska se oli minusta mukavaa keskustella asiasta ja opin myös uutta
- koska en osannut kaikista aihealueista oleellisia asioita, joiden pohjalta olisin voinut käydä keskustelua
- olin aluksi poissa niin olin vähän pihalla
- +pidän keskusteluista ja on hyvä tietää muiden mielipiteitä. Se avaa uusia näkökulmia ja ehkä oppii uutta
- +koska oon oottanut että mitä mieltä porukka on tästä
- +keskustelut sujuivat asiallisesti
- +sai kertoa omista mielipiteistä
- + pienessä ryhmässä oli helppo jakaa oman mielipiteensä
- aikaa oli vähän. Opettaja voisi kertoa faktoja
- asiaa tuli paljon mutta itse en oikein päässyt ääneen
- koska en itse tiedä näistä aihealueista mitään, joten silloin on hankala puhua mitään

Opitko uutta?

kyllä = 10   en =5

Voisitko itse tulevassa työssäsi /työharjoittelussasi käyttää menetelmää?

☺ = 11   ☹=4   ☹=0

Millaisena koet menetelmän tyylin (ammattillisessa mielessä)?

☺ = 11   ☹=4   ☹=0

Kuinka kehittäisit menetelmäkortteja?

- minun mielestäni ne olivat erittäin toimivia
- minusta menetelmä oli hyvä koska se oli erilainen
- enemmän positiivisia asioita, siten nuoret "samaistuvat" (esim. tupakka) asiaan ja keskustelu laajempi
- minusta kortteja voisi olla hieman vähemmän
- enemmän mahdollisia vaihtoehtoja
- jos pienille lapsille suunnittelisi niin siellä voisi olla kuvia
- en kehittäisi, ne olivat selkeät
- ulkoasuun ehkä panostaisin. Lisäisin päihteiden kuvan.
- idea tosi hyvä, mutta tässä vaiheessa en osaisi toteuttaa samanlaista hetkeä
- siellä olisi puolesta ja vastaan kortit
- en kehittäisi mitenkään tämä oli hyvä.
- vaikea sanoa. varmaan samalla tavalla

Ryhmän arviointitilanne perustui menetelmän toimivuuteen kokonaisuutena, eli toimitin ohjeistuksen ja argumentti-korteista kuvan etukäteen ryhmän ohjaajalle ja hän suunnitteli ja toteutti menetelmän toteutuksen ja minä arvioin kokonaisuutta.

Huomiot, jotka toimintaa seuratessani havaitsin, oli ajankäyttö. Jos ryhmät ovat todella nopeita, on hyvä käydä myös koko ryhmän välistä keskustelua päihdeaineista ja argumentoinnista, joku jokaisesta ryhmästä voisi tuoda esille keskeisimmät aiheet keskustelusta ja lopuksi käydä yhteistä koko ryhmän välistä keskustelua. Loppukäynnin lisäksi siis.

Ohjeistukseen mietin taidetyöpajan arvioinnin jälkeen jotakin kysymysluettelo keskustelun jatkamiseksi ja laajentamiseksi, mutta lopputuloksena päädyin tuomaan ohjeistukseen ohjaajalle tehtäväksi kiertää kuuntelemassa keskusteluja ja ohjaamalla nuoria, kuitenkin opastamatta ja omia mielipiteitään julki tuomatta. Esimerkkeinä keskusteluun lisämietittävää rahan liittymisestä päihteisiin, miksi näitä käytetään, mitkä ovat mahdollisia positiivisia ja negatiivisia puolia käytössä, sosiaaliset syyt.

Argumenttien valintaan lisäohjeistus, voi valita argumenteista myös täysin päinvastaisen vaihtoehdon. Tämä oli myös ryhmän ohjaajan mietinnässä, kuinka homma toimii.

Uuden oppimisen kannalta, eli virittävän valistuksen toimivuuden vertaisoppimisen kautta oli huomattavasti selkeämpi tällä ryhmällä, kun 2/3 kertoi oppineensa uutta. Eli tämän ikäisille menetelmä on tällä päätelmällä parempi.

Kaikilla kolmella ryhmällä pääpaino keskusteluissa oli kannabiksessa, syyksi he kertoivat laillisen ja laittoman verrattavuuden, tuomio ja vankilamahdollisuuden, terveellisyyden, käytön syyt, porttiteorian.

Nuuska taas jäi vähimmälle keskustelulle, nuorten mukaan tiedon puutteen ja nuuskan saaman huomion vähyden vuoksi, joka oli jännittävä ilmiö, koska ohjaaja kertoi sen olevan suuri ongelma opiskelijoilla (jopa työssäoppimisia keskeytetty nuuskan/energianuuskan vuoksi). Nuorilta tuli esille tietämättömyys. Päihdeaineista ei ole konkreettista todenmukaista tietoa, joten osa koki keskustelun hankalaksi, mutta ajattelivat hetken kuitenkin hyvänä ajatusten herättäjänä ja menetelmä ”laittaa miettimään mitä mieltä asioista haluan olla ja haluanko lähteä kokeilemaan tai jatkaa käyttöä”.

Nuoret saivat keskustelua hyvin aikaiseksi eri näkökulmista ja uskalsivat tuoda mielipiteensä esille, ikä oli heille juuri sopiva, verrattuna taidetyöpajan nuoriin. Teoriatietämättömyys tuli esiin, mutta rikastutti mielestäni keskusteluja. Tämän ikäiset ovat selkeästi menetelmän ydinkohderyhmää. Lisäksi jotkut opiskelijat kertoivat, että aikaisemmin menetelmä olisi voinut olla hankala, joten edelleen jäin pohtimaan 9.luokkalaisten testaamista.

Ohjaus oli selkeä ja johdonmukainen, ohjaajalla oma palautelomake (LIITE 5), jossa keskittyminen ohjeistukseen ja menetelmään ammattilaisen silmin. Tästä oma osionsa.

Lisäksi nuoret vinkkasivat lopuksi, että tällaisessa tilanteessa kuin heillä oli, olisi hyvä myöhemmin tuoda teoriaosuuttakin esille, jos mahdollista.

5.3.3 Jämsän ohjaajan palaute

1. Oletko ennen käyttänyt ehkäisevän päihdetyön menetelmiä? millaisia?
  - kuvakorttikeskusteluja, päihdeputki (ehyt ry:n kanssa)
2. Miten ohjaustilanteessa käyttämäsi menetelmä erosi aiemmin käyttämästäsi? (muuten kuin "keskeneräisyyden" puolesta)
  - oli hieman samantyyppinen kuin kuvakorttityöskentely, nyt toimittiin sanoilla. Se varmasti viritti keskustelua paremmin. Samaten selkeästi valitut teemat, joiden ympärille keskustelu kytkettiin.
3. Mitkä kohdat näet menetelmässä hyvinä/vahvuuksina?
  - se, että on nuorten omaa puhetta, jossa nousee esille oikeaa tietoa, mutta myös kavereiden puheiden kautta tulleita "totuuksia". Itselläni voisi olla paremmin oikea tieto hanskassa ja antaa suoraan tunnin päätteeksi esim linkkejä, joihin voi omatoimisesti käydä tutustumassa.
  - Tärkeää on kuitenkin keskustelun herättäminen ja mielipiteiden kuuleminen. Pääsevät itse ääneen ja joutuvat perustelemaan omia mielipiteitään toisille. Hyvä kun oli tuttu ja turvallinen ryhmä.
4. Mitkä kohdat näet menetelmän heikkoutena?
  - meidän toteutuksessa en kokenut heikkouksia. Jos ryhmä on hiljainen ja vieras toisilleen, saattaa olla arkuutta keskustella asioista jos siitä ei itsellä ole paljon tietoa ja omat mielipiteet eivät ole selkeitä.
5. Oliko ohjeistus mielestäsi selkeä?
  - joo, ymmärsin :)
6. Mitä tietoja mielestäsi puuttui? (kun suunnittelit ohjaustilannetta)
  - voisiko ohjaajalle olla matkassa joku "linkkilista" jota voisi itse valmistautuessa hyödyntää ja jonka voisi sitten antaa nuorten käyttöön?
7. Oliko menetelmän rakenteessa mielestäsi puutteita? (aloitus, toiminta, lopetus)
  - mä taisin vähän omatoimisesti sitä runkoa säveltää...
8. Voisitko ottaa menetelmän tulevaisuudessa käyttöösi ehkäisevän päihdetyön toteuttamiseen?
  - kyllä, hyödynnän jatkossa.
  - ja voisi vaikka yhdistää sen kuva + sana työskentelyn
9. Vapaat ruusut ja risut

- kiitos kun sai uuden hyvän idean, joka toimi!

Ohjaajan palautteen pääpiirteet osasinkin arvata jo ohjaushetken loistavalla suoriutumisella ja heti tilanteen jälkeisellä suullisella palautteella. Tämä palaute vahvisti ohjeistuksen ja menetelmän toimivuuden käytännössä ja kruunasi koko työni. Palautteessa mainittu linkkilista oli ajatuksen tasolla, mutta toteutuksen siitä jätän YAD:lle, heidän ajatuksensa mukaan, koska muissakin menetelmissä tällaiset ovat. Vaikka ohjaaja kertoo rungon säveltämisestä vastauksissaan, ei muutosta tullut kuin ryhmän yleisessä keskustelussa, jota ei varsinaisessa ohjeistuksessa ole, mutta tämähän on vain hieno asia! Kortit ovat siis muokattavissa ohjaajan ja kohderyhmän mukaisesti persoonalliseksi ja menetelmä antaa sen hyvin myöten.

6 OMA OPPI

Opinnäytetyöprosessi on ollut suuri harppaus kehityksessäni niin opiskelijana, kuin ammatillisella ajatuksella. Opiskelijana olen kehittynyt tieteellisen tekstin kirjoittajana sekä pitkäkestoisen työn tekijänä. Olen oppinut aikatauluttamaan ja huomannut osaavani yhdistää teoriatekstiä käytäntöni. Ajan käytön kanssa olen pysynyt huikean hienosti aikataulussa ja pystynyt tekemään työtä stressaamatta liikaa, pieni stressi kuuluu asiaan ja saa parempaa jälkeä aikaiseksi.

Ammatillisessa mielessä osaan ajatella tällaisia menetelmiä oikeasti harkittuina ja pohdittuina asioina sekä herätin oman mielenkiintoni tämän tyyliin työhön. On mahtava ajatella, että olen osa tätä menetelmää ja sen kehitystä ja voin myöhemmin menetelmää käyttäessäni kertoa millainen ”vauva” se minulle onkaan.

Aikataulullisesti työ venyi todella paljon, joka toi minulle osaltaan oman opin. Tajusin, etten pysty aina kaikkeen niin kuin olen suunnitellut ja joskus on vain parempi hetkelisesti luovuttaa, miettiä ja järjestää asiat ja yrittää sen jälkeen uudelleen. Riski luovuttamiseen oli todella suuri ja olenkin itsestäni ylpeä nyt, kirjoittaessani tätä tekstiä. Onneksi tämä oli myös YAD:n puolelta hyväksyttyä ja minulle annettiin sieltäkin suunnalta joustoa ja ymmärrystä.

6.1 Prosessin oppi

Mielestäni toimin yhteistyössä hyvin YAD:n, opiskelijaminän, koulun ja yhteistyökumppaneiden kanssa. Otin työssäni huomioon YAD:n toiveet ja mielipiteet, kuitenkin pystyen toimimaan itsenäisesti ja tekemään omiakin ratkaisuja. Sain työhön ja menetelmään oman "leimani" näkyviin. Yhteistyökuvioissa toin esille jokaisen tekijätahon selkeästi ja opinnäytetyöni merkityksen, joka oli nimenomaan testata ja arvioida menetelmää.

Arviointitilanteet menivät hienosti ja löysin sieltä kehityskohtia menetelmään, kuten taidetyöpajan nuorten arvioinnista heidän ikään ja päihdeaineisiin (tupakkaan) liittyvän hankaluuden sekä havaitsin pienryhmätoiminnan niin toimivaksi menetelmässä, että jätin yksilötyön mainitsematta.

Menetelmään jäi kuitenkin yksi iso aukko. 9. luokkalaiset. He kuuluvat päihdeiden kokeilun ja käytön kannalta ehdottomasti menetelmän kohderyhmään, mutta heidän kanssaan en arviointitilannetta järjestänyt. Tämä vaivasi minua koko prosessin ajan ja yritinkin ihan työn loppuvaiheessa ottaa yhteyttä pariin yläkouluun, josko olisin saanut mahdollisuuden vielä yhteen testaukseen, mutta aikataulut menivät ristiin. Muuten olisin päässyt esimerkiksi Palokan yläkouluun, mutta opiskelijoilla oli tiukka tahti kokeiden vuoksi. Kohderyhmään 9. luokkalaiset siis jää, mutta toimivuudesta en osaa sanoa. Ajatuksena minulla oli siis arvioinnissa tarkkailla pystyvätkö tämän ikäiset nuoret keskustelemaan aiheesta ilman, että keskustelu menee "leikiksi" tai liian ihannoivaksi? Olisiko heidän vaikea tuoda omia argumentteja ja mielipiteitä esille ryhmäpaineen vuoksi? Entä tulisiko menetelmän myötä nuorille "muut tietää näin paljon ja minä en mitään"-olo, vaikei asia niin todennäköisesti olekkaan?

Jämsässä arviointitilanteen aikana ja sen jälkeen huomioin kuitenkin onnistumisen ja olin tilanteen jälkeen järjettömän innoissani. Minulle tuli keskusteluja kuunnellessani hymy huulille, he toivat mielipiteensä ja tietonsa esille, kävivät niistä keskustelua ja varmasti oppivat jotakin. He olivat kiinnostuneita aiheista ja vaikka keskusteluissa nousi esille tiedon puute, tuli esiin myös nuorten jäävän ajattelemaan päihdeaineiden

kokeilua ja omia kantoja asioihin, mikä nimenomaan on menetelmän tarkoitus! Vain kukaan asenteisiin ja tuoda vertaisilta tietoa.

pääsääntöisesti menetelmän vastaanotto oli joka paikassa hyvä ja korttien taustamenetelmä kiinnosti ihmisiä, joten pelkoni virittävän valistuksen toimivuudesta oli turha. Jännitin kuinka nuoret keskustelevat ilman ohjeistusta, varsinkin kun taidetyöpajan nuoret eivät kaikki olleet toisilleen tuttuja, mutta kaikki sujui hyvin. Tämän varmistan jatkossakin ohjeistukseen lisäämälläni huomiollani ohjaajalle, jossa kehoitan kuuntelemaan nuoria ja ylläpitämään heidän keskustelua.

Tutkimusmenetelmäni olivat mielestäni onnistuneita ja ne edistivät työni kehitystä. Kysymyslomakkeissa nuorille ajatuksina oli helppo ja yksinkertainen, koska he eivät yleensä (vanhojen kokemusteni perusteella) jaksanut keskittyä vastauksiin enää varsinaisen toiminnan loputtua, kun tauko hämmöttää jo edessä. Näin kävi nytkin ja eräs nuori kommentoikin olleen mukavaa saada lomake, jossa pystyi helposti tuomaan mielipiteen esille ja lisäksi pystyi kirjoittamaan lisää, jos halusi. Palautteet toivat ideaa jatkokehittämiseen ja yleiskuva kertoi sen, etten tee opinnäytteeni kanssa turhaa työtä, vaan menetelmä on todellakin käytön arvoinen. Aina menetelmiä kuitenkin voisi olla lisää, joka toisi lisäarvoa ja erilaisia kantoja asioihin, mutta näin nämä riittäviksi tähän hetkeen arvioimaan ja kehittämään menetelmäkortteja tuotteistusvaiheeseen, joka oli opinnäytetyöni tavoite.

Tutkimustyötä voisi mielestäni tehdä työssä enemmän ja laajemmin, esimerkiksi vertailemalla tällaisen vuorovaikutuksellisen oppimisen tyyliä perinteiseen ohjaaja-ohjattava mallisiin menetelmiin, joissa tietoperusta tulee ”ylempää” ja tutkimuksen perusteella katsoa onko tämä keino toimia oikeasti niin hyvä kuin millainen kuva minulle itselleni tästä uudentyyppisestä keinosta jäi. Kokonaisuudessaan YAD:n kaikkia menetelmistä voisi kehittää jonkinlaisen kokonaisuuden, jossa käytettäisiin kaikkia menetelmäkortteja ja YAD:n materiaaleja ehkäisevän päihdetyön tekemiseen, jonkunlainen ”kurssiopas”, jossa myös tietopohjan esilletuomiseen ohjattaville olisi ohjeet.

Teoriaosuuden koen melko kattavaksi ja toiminnallista osuuttanu hyvin pohjaavaksi, muttei kuitenkaan liian laajaksi. Omaan työskentelytapaaani lähteitä on hyvin, mutta opinnäytetyöksi olisi varmasti ollut hyvä saada lisääkin ja eri kantoja tuovia lähteitä.

Esimerkiksi virittävästä valistuksesta, joka on tärkein asia koko menetelmäkorteissa on todella vähän painettua kuin painamatontakin tekstiä ja nekin ovat vain muutaman ihmisen takaa tulleita, joten tällaisia hankaluuksiakin eteeni tuli.

Kokonaisuutena näen työni merkitykselliseksi omalle alalle, olen pystynyt kehittämään menetelmäkortteihin toimivan ohjeistuksen, kohderyhmän, sekä luomaan uutta tyyliä ehkäisevän päihdetyön menetelmien saralle. Lisäksi työni on muiden käytettävissä heti kun kortit tuotteistetaan YAD:n puolesta.

LÄHTEET

Alkoholilaki (1143/1994)

Hippinen, Sari 2014. 2013 tuloksista 2014 painopisteisiin. YAD paikallisosastotiimin raportti. Julkaisematon materiaali

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2007. Tutki ja kirjoita. 13. painos. Helsinki: Otavan kirjapaino Oy

Huoponen, Kaarina & Peltonen, Heidi & Mustalampi, Saini & Koskinen-Ollonqvist, Pirjo 2001. Päihteiden käytön ehkäisy. Opas koulujen ja sidosryhmien yhteistyöhön. Helsinki: Opetushallitus

Huumausainelaki (373/2008)

Kokemusasiantuntijahanke 2013. Hankesuunnitelma 2013-2015.

Kylmänen, Petri 2005. Kun kaikki muutkin...Nuorten ehkäisevä päihdetyö. 1. painos. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Laki toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi (693/1976)

Lastensuojelulaki (417/2007)

Nuorisolaki (72/2006)

Paananen, Janne 2014. Ehkäisevän huumetyön sähköpostihaastattelu 26.2.2014.

Paananen, Janne 2012. Vertaisvaikuttaminen ja sosiaalinen media ehkäisevässä

huumetyössä. Viestintätieteiden laitos, Jyväskylän yliopisto. Pro gradu- tutkielma.

Perustuslaki (731/1999)

Piispa, Matti 2012. Se virittää sittenkin. Tiimi päihdetyön erikoislehti (48) 1/2012, 10-12.

Pohjonen, Petra 2014. Kättä pidempää –koulutuksen diamateriaali. Julkaisematon

Pohjonen, Petra 2012. ”Vaikuttamismahdollisuuksia, parempaa ja ei-niin-huumemyönteistä maailmaa”. Teoksessa Pylkkänen, Sanna & Viitanen, Reijo (toim.) Virittävää verkostoitumista preventiimissä – 10 vuotta ehkäisevän päihdetyön kehittämistä nuorisoalalla. 1. painos. Helsinki: Bookwell Oy, 94-103.

Puuronen, Anne 2011. Tupakkavalistusta 2000-luvulla. Teoksessa Soikkeli Markku & Salasuo Mikko & Puuronen Anne & Piispa Matti. Se toimii sittenkin – kuinka päihdevalistuksesta saa selvää. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuositotutkimusseura Julkaisuja 116, 31-36.

Pylkkänen, Sanna & Viitanen, Reijo (toim.) 2012. Nuorisoalan ehkäisevä päihdetyö ja verkostoituminen. Teoksessa Pylkkänen, Sanna & Viitanen, Reijo (toim.) Virittävää verkostoitumista preventiimissä – 10 vuotta ehkäisevän päihdetyön kehittämistä nuorisoalalla. 1. painos. Helsinki: Bookwell Oy, 10-19.

Pylkkänen, Sanna & Viitanen, Reijo & Vuohelainen, Elsi (toim.) 2009. Mitä on nuorisoalan ehkäisevä päihdetyö? Laadukkaan päihdekasvatuksen tukimateriaali. Nuorisoalan ehkäisevän päihdetyön osaamiskeskus Preventiimi. Humanistisen ammattikorkeakoulu sarja C. Oppimateriaaleja

Päihdehuoltolaki (41/1986)

Raha-automaattiyhdistys 2014. Viitattu 24.2.2014.
<http://www2.ray.fi/fi/ray/toiminta/nain-avustukset-jaetaan>

Raitasalo, Kirsimarja & Huhtanen, Petri & Miekkala, Mari & Ahlström, Salme 2012.
Nuorten päihteiden käyttö Suomessa 1995-2011. ESPAD –tutkimusten tulokset.
Terveystieteiden tutkimuskeskus. Raportti 59/2012.

Raittiuslaki (828/1982)

Soikkeli, Markku 2002. Miten puhua huumeista. 1.painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy

Soikkeli, Markku 2011a. Joukkoviestinnän tutkimuksen näkökulma: miten ja mihin viesti vaikuttaa. Teoksessa Soikkeli Markku & Salasuo Mikko & Puuronen Anne & Piispa Matti. Se toimii sittenkin – kuinka päihdevalistuksesta saa selvää. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuositotutkimusseura Julkaisuja 116, 45-57.

Soikkeli, Markku 2011b. Päihdekasvatus, ehkäisevä päihdetyö ja koulu. Teoksessa Soikkeli Markku & Salasuo Mikko & Puuronen Anne & Piispa Matti. Se toimii sittenkin – kuinka päihdevalistuksesta saa selvää. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuositotutkimusseura Julkaisuja 116, 23-29.

Soikkeli, Markku 2011c. Päihdevalistus tutkimuksen valossa. Teoksessa Soikkeli Markku & Salasuo Mikko & Puuronen Anne & Piispa Matti. Se toimii sittenkin – kuinka päihdevalistuksesta saa selvää. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuositotutkimusseura Julkaisuja 116, 37-43.

STM, Sosiaali- ja terveysministeriö 2013. Nuorten terveystapatutkimus 2013. Nuorten tupakkatuotteiden ja päihteiden käyttö 1977-2013. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2013:16. Viitattu 2.4.2014

http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=6511574&name=DLFE-26851.pdf

STM, Sosiaali- ja terveysministeriö 2014. Päihdehaittojen ja riippuvuuksien ehkäisy. <http://www.stm.fi/hyvinvointi/paihdehaitat>

Stakes, Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus 2006. Laatutähteä tavoittelemassa. Ehkäisevän päihdetyön kriteerit. 1. painos. Kuopio ja Helsinki: Suomen graafiset palvelut Oy Ltd

Street Team2 2013. Hankesuunnitelma.

Taarnala, Eerik 2005. Ehkäisevän päihdetyön käsitteestä. Yhteiskuntapolitiikka

70 2005/2, 196. Viitattu 25.2.2014.

<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/100653/052tarnaala.pdf?sequence=1>

Tapio, Mari 2013. Ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön määrittely ja ohjaus – lait, strategiat ja ohjelmat. Teoksessa Tapio, Mari & Kuula, Tarja (toim.) Selkenevää myötätuulta. Ehkäisevä päihde- ja mielenterveystyö nuorisoalalla. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Sarja C. Oppimateriaaleja. 14-33.

THL, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2012a. Suomalaisten huumeiden käyttö ja huumeasenteet. Huumeaiheiset väestökyselyt Suomessa 1992-2010. Raportti 17/2012. Viitattu 1.4.2014. <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/056141f2-7af0-469a-98fe-36ab805a3f68>

THL, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2012b. Kouluterveyskysely. Viitattu 27.2.2014.
http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tilastot/vaestotutkimukset/kouluterveyskysely

THL, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013. Päihdetilastollinen vuosikirja 2013. Alkoholi ja huumeet. Viitattu 1.4.2014.
http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110892/URN_ISBN_978-952-302-013-9.pdf?sequence=1

THL, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013. Laatutähteä kiertämässä. Ehkäisevän päihdetyön laatukäsikirja. 1. painos. Tampere: Juvenes Print – Suomen yliopistopaino Oy

THL, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014. Ehkäisevä päihdetyö. Viitattu 23.1.2014.
http://www.thl.fi/fi_FI/web/neuvoa-antavat-fi/ehkaiseva-paihdetyo)

THL, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014. Riski- ja suojaavat tekijät huomioon ehkäisevässä päihdetyössä. Viitattu 24.2.2014.
http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/aiheet/tietopaketti/amis/ehkaiseva_paihdetyo/riskit

Tupakkalaki (693/1976)

YAD Youth Against Drugs ry 2014. Toimintasuunnitelma.

LIITTEET

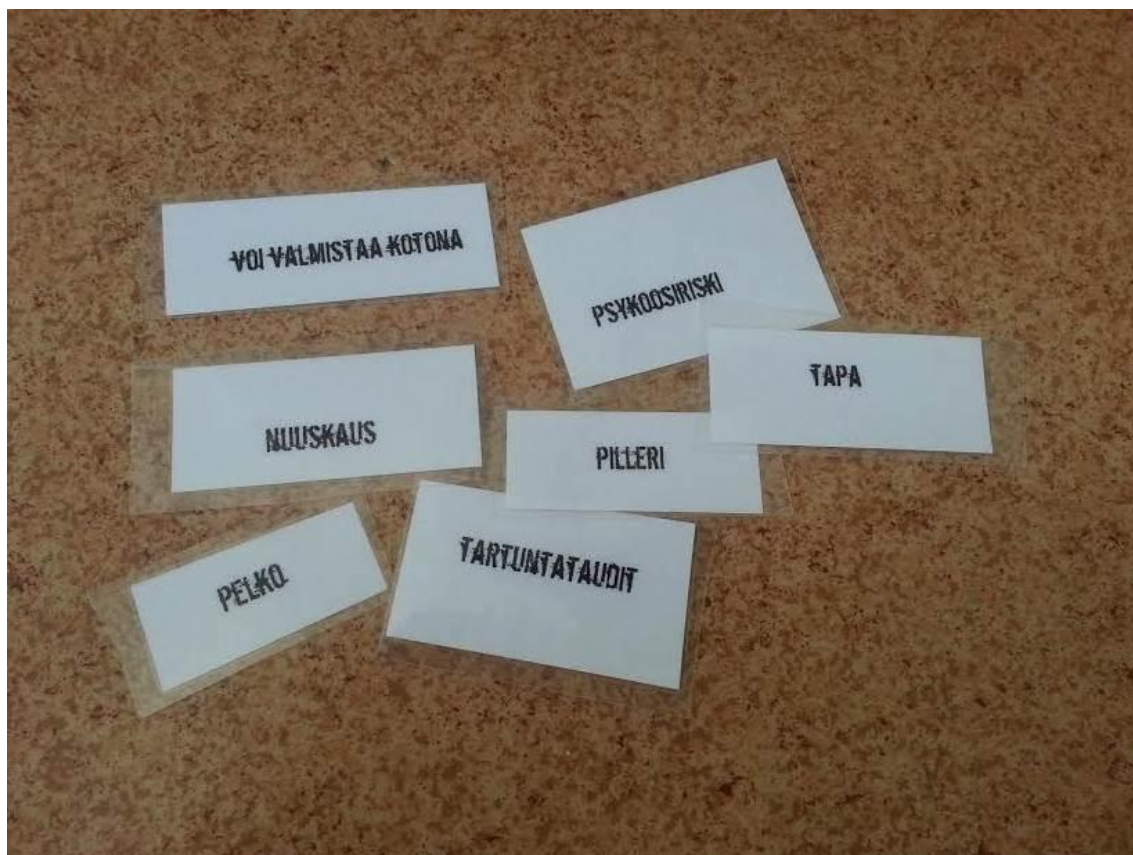
- Liite 1 Teemahaastattelun kyselyrunko
- Liite 2 Argumenttikortit
- Liite 3 Mielikuvani päihteistä –korttien ohjeistus
- Liite 4 Taidetyöpajan nuorten arviointilomake
- Liite 5 Jämsän nuorten arviointilomake
- Liite 6 Jämsän ohjaajan arviointilomake

Liite 1. Teemahaastattelun kyselyrunko

Kyselyrunko ehkäisevästä huumetyöstä:

1. Mitä on ehkäisevä huumetyö ja kuinka se eroaa ehkäisevästä päihdetyöstä?
2. Miksi se on YAD:n toiminnassa keskeisin käsite?
3. Tuoko käsitteen käyttö toiminnalle lisäarvoa?
4. Kuinka järjestö kehittää ehkäisevää huumetyötä, vai kehittääkö?
5. Kuinka järjestö toteuttaa ehkäisevää huumetyötä?

Liite 2. Argumenttikortit

Liite 3. Mielikuvani päihdeistä –korttien ohjeistus

Mielikuvani päihdeistä menetelmäkortit perustuvat viristävän valistuksen ajatukseen ja nuorten vertaisoppimiselle. Menetelmää käytettäessä on tärkeää huomioida tämä seikka ja antaa nuorten itse prosessoida päihdeasioita ja kehittää vuorovaikutuksellinen keskustelu.

Menetelmän lisäksi olisi hyvä perehtyä myös päihdeaineisiin ja tuottaa nuorille todenmukaista ja ajankohtaista tietoa.

ESIVALMISTELU:

1. Valitse päihdeaineet, jotka haluat tuoda pohdittavaksi (2-5 eri ainetta)
  - aineet hyvä valita esim. ryhmässä/paikkakunnalla esiintyneiden tai haittoja aiheuttaneiden mukaan
  - ota huomioon aineita valitessa kohderyhmän ikä.

Peruskouluikäisille alkoholi, tupakka/nuuska, imppaus ja kannabis ovat tutkimustiedon valossakin ajankohtaisimmat, kun taas vanhemmille nuorille voi esim. tupakka olla liian ”yksinkertainen” ja ”tavallinen” päihdeaine. Aikuistuvien nuorten (ja asioita käsitelleiden nuorempien nuorten) kanssa voi keskusteluun tuoda huomioiksi mukaan myös mm. globaalit ilmiöt.

  - mukana myös tyhjiä kortteja, joihin voi kirjoittaa oman päihdeaineen

2. Asettele argumentti-kortit lattialle tai pöydälle, niin että ne ovat oikeinpäin ja näin helppo valita

3. Ryhmän koon mukaan pohdi, minkä kokoiset ryhmät olisivat hyvät että keskusteluun tulisi mahdollisimman paljon eri näkemyksiä, kuitenkin niin että kaikille jää mahdollisuus omaan sanaan.
  - pienryhmätoiminnassa, jossa jokainen valitsee oman argumenttinsa, käydään ne ensin ryhmissä keskustellen läpi ja esitellään ryhmien huomiot kaikille.

4. Luo mukava toimintaympäristö
  - koska toiminta perustuu vuorovaikutukselle, olisi osallistujien hyvä olla esimerkiksi pienissä ringeissä (ryhmissä) tuoleillaan tai lattialla patjoilla, omien pöytien sijaan
  - Laita päihdeaine-kortit näkyville, esimerkiksi seinälle

KORTTIEN KÄYTTÖ

1. Esittele osalistujille päihdeaineet, joita hetkessä käsitellään ja pyydä heitä valitsemaan päihdeaineisiin liittyviä argumentteja (1-5, ajasta ja ryhmän koosta riippuen).
  - **Valittujen argumenttien ei tarvitse tarkasti sopia teorian tietoon** päihdeaineista vaan otettava huomioon myös ajatukset, mielikuvat ja esim. median luoma kuva päihdeaineista, argumentti voi olla myös täysin päinvastainen!

2. Kerro nuorille, että tarkoituksena on saada heidän välillään keskustelua aikaiseksi, ohjaajan tehtävä on vain ohjata ja valvoa keskustelua. Kerro ja jaa ryhmät.

3. Ohjaa nuoret käymään valitsemansa argumentit (ryhmissä) läpi; mihin päihdeaineeseen liittyy, miksi valitsit juuri tämän ja tuomaan keskustelussa esille myös oma mielipide asiasta

HUOM! Keskustelujen aikana voit kiertää ryhmissä ja kysellä nuorilta heidän argumenttivalintojaan ja ylläpitää keskustelua **kyselemällä ja huomioita esiin tuoden**, mutta huomaa jättää kuitenkin omat mielipiteet ja tiedot pois. (Esimerkkejä keskusteluun: kuinka raha liittyy päihdeisiin, miksi aineita käytetään, mitkä ovat mahdollisia positiivisia ja negatiivisia puolia käytössä, sosiaaliset syyt)

4. Lopuksi käydään läpi (ryhmittäin) oliko keskustelussa jokin päihdeaine selkeästi esillä, tai jäikö joku muiden varjoon, mistä nuoret arvelevat tämän johtuvan?

MUUT SOVELLUKSET:

- Tee valmiiksi muutama "piste" päihdeaineiden mukaan, jossa on yhdessä aina yksi päihdeaine jota käsitellään kerrallaan. Pyydä nuoria valitsemaan esim. 4 argumenttia liittyen päihdeisiin. Nuorten tehtävänä on kiertää jokainen "päihdepiste" läpi ja pohtia mikä omista argumenteista sopisi juuri siihen aineeseen ja miksi. Ryhmät voi kirjoittaa pisteissä ajatuksia isolle paperille ylös, jotka lopuksi käydään yhdessä läpi.

KORTTEIHIN JA PÄIHDEAINEISIIN LIITTYVIÄ LINKKEJÄ:

Liite 4. Taidetyöpajan nuorten palautelomake

Oliko ohjeistus selkeää?

😊 😐 😞

Oliko sinun helppo keskustella päihdeistä menetelmän avulla?

😊 😐 😞

Saitteko ryhmässänne keskustelua aikaiseksi?

😊 😐 😞

Tuliko keskusteluissa esille eri kantoja päihdeaiheiseen keskusteluun?

😊 😐 😞

Millainen mieli sinulle jäi hetkestä:

😊 😐 😞

Miksi:

Opitko uutta:

kyllä   en

Liite 5. Jämsän nuorten arviointilomake

Oliko ohjeistus selkeää?

😊 😐 😞

Oliko sinun helppo keskustella päihdeistä menetelmän avulla?

😊 😐 😞

Saitteko ryhmässänne keskustelua aikaiseksi?

😊 😐 😞

Tuliko keskusteluissa esille eri kantoja päihdeaiheiseen keskusteluun?

😊 😐 😞

Millainen mieli sinulle jäi hetkestä?

😊 😐 😞

Miksi:

Opitko uutta?

kyllä   en

Voisitko itse tulevassa työssäsi /työharjoittelussasi käyttää menetelmää?

😊 😐 😞

Millaisena koet menetelmän tyylin (ammattillisessa mielessä)?

Kuinka kehittäisit menetelmäkortteja?

Liite 6. Jämsän ohjaajan arviointilomake

Palautelomake Jämsän ohjaustilanteesta

1. Oletko ennen käyttänyt ehkäisevän päihdetyön menetelmiä? millaisia?
2. Miten ohjaustilanteessa käyttämäsi menetelmä erosi aiemmin käyttämästäsi? (muuten kuin ”keskeneräisyyden” puolesta)
3. Mitkä kohdat näet menetelmässä hyvinä/vahvuuksina?
4. Mitkä kohdat näet menetelmän heikkoutena?
5. Oliko ohjeistus mielestäsi selkeä?
6. Mitä tietoja mielestäsi puuttui? (kun suunnittelit ohjaustilannetta)
7. Oliko menetelmän rakenteessa mielestäsi puutteita? (alitus, toiminta, lopetus)
8. Voisitko ottaa menetelmän tulevaisuudessa käyttöösi ehkäisevän päihdetyön toteuttamiseen?
9. Vapaat ruusut ja risut